

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Навчально науковий гуманітарний інститут**

Кафедра прикладної лінгвістики

«Допущений до захисту»
Завідувач кафедри
Філіппова Ніна Михайлівна

« ____ » _____ 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

**на тему: «Розробка електронного посібника з методики навчання
англійської мови: «Особливості застосування сучасних інтерактивних
технологій при роботі за методом CLIL в середній школі»**

Виконав: студентка
Групи 4521
Тамбовцева Г.Є.

(підпис)

Керівник роботи:
старший викладач
Мочалова Н.С.

(посада, науковий ступень вчене звання)

(підпис)

Миколаїв – 2024 р.

АНОТАЦІЯ

Тамбовцева Г.Є. «Розробка електронного посібника з методики навчання англійської мови: «Особливості застосування сучасних інтерактивних технологій при роботі за методом CLIL в середній школі».

Ця дипломна робота присвячена розробці та технічній реалізації електронного посібника для вивчення англійської мови в середній школі, використовуючи методику CLIL та інноваційні інтерактивні технології. Методика CLIL, яка базується на інтеграції мовного та предметного навчання, стає дорогоцінним інструментом для покращення навчального процесу.

У роботі детально проаналізовано концепцію створення електронного посібника, включаючи відео- та аудіоматеріали для розвитку навичок мовлення та аудіювання, інтерактивні завдання для активного засвоєння матеріалу та використання віртуальних ресурсів для поглибленого вивчення.

Технічна реалізація базується на веб-платформі з використанням сучасних мов програмування та фреймворків, що забезпечує універсальний доступ та високий рівень взаємодії з користувачем. Враховуючи сучасні тенденції в освіті, електронний посібник також пристосований для використання на різних пристроях, включаючи мобільні телефони та планшети.

Окремий акцент зроблено на гарантування безпеки та конфіденційності, а також на введення системи моніторингу та аналітики для вчителів, що дозволяє вчасно виявляти труднощі та адаптувати навчальний процес.

Ця дипломна робота відкриває нові перспективи у сфері навчання англійської мови в середній школі, запропонувавши практичні рекомендації для ефективного впровадження електронного посібника з методики CLIL за допомогою інтерактивних технологій. Результати дослідження сприятимуть покращенню методичних підходів та якості навчання, сприяючи розвитку знань та мовних вмінь учнів.

Ключові слова: електронний посібник, методика навчання англійської мови, сучасні інтерактивні технології, метод CLIL.

SUMMARY

Tambovtseva H. «Development of an electronic manual on the methodology of teaching English: «Features of applying modern interactive technologies in the implementation of the CLIL method in secondary school»

This thesis is devoted to the development and technical implementation of the electronic manual for learning English in high school, using the CLIL technique and innovative interactive technologies. CLIL methodology based on integration of language and subject learning, becomes a precious tool for improving the learning process.

The paper analyzes in detail the concept of creating an electronic manual, including video and audio materials to develop speech and listening skills, interactive tasks for active mastering of the material and use of virtual resources for in-depth study.

The technical implementation is based on a web platform using modern programming languages and frameworks, providing universal access and a high level of user interaction. Considering the current trends in education the electronic manual is also adapted for use on various devices, including mobile phones and tablets.

Special emphasis is placed on ensuring security and confidentiality, as well as the introduction of a monitoring and analytics system for teachers, that allows you to identify difficulties in time and adapt the learning process.

This thesis opens up new perspectives in the field of teaching English in high school, by offering practical recommendations for effective implementation of the electronic manual with the CLIL methodology through interactive technologies. The results of the study will contribute to the improvement of methodological approaches and quality of training, contributing to the development of knowledge and language skills.

Key words: electronic manual, methodology of teaching English, modern interactive technologies, CLIL method.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1 ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДУ CLIL.....	10
1.1 Поняття методу CLIL.....	10
1.2 Основні прийоми методу CLIL.....	16
1.3 Співвідношення методів CLIL, CBI, EMI.....	22
1.4 Інтерактивні технології в навчанні англійської мови.....	33
РОЗДІЛ 2 ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ І МЕТОД CLIL В СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ (5-9 КЛАСИ).....	42
2.1 Розробка завдань та матеріалів.....	42
2.1.1 Визначення предмету та його актуальність.....	42
2.1.2 Розподіл матеріалу на 4 види мовленнєвої діяльності	44
2.1.3 Особливості використання інтерактивних технологій на уроках англійської мови.....	50
2.1.4 Розробка різних типів завдань.....	57
2.1.4.1 Розробка типів завдань за допомогою інтерактивних технологій для розвитку рецептивних видів мовної діяльності.....	57
2.1.4.2 Розробка типів завдань за допомогою інтерактивних технологій для розвитку продуктивних видів мовної діяльності.....	64
РОЗДІЛ 3 РОЗРОБКА ЕЛЕКТРОННОГО ПОСІБНИКА ДЛЯ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА ОСНОВІ МЕТОДУ CLIL.....	70
3.1 Концепція створення електронного посібника.....	70
3.2 Програмна реалізація електронного посібника.....	73
ВИСНОВКИ.....	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	80

ВСТУП

У цивілізованому світі все більше обертів набирає такий метод вивчення іноземних мов, як залучення до навчального процесу інтерактивних технологій. Наразі їх існує велика кількість та у кожного з них є свої переваги та недоліки, які є суб'єктивними для кожного з нас. Одним з таких є метод CLIL (Content and Language Integrated Learning), який набув своєї популярності за останні роки завдяки розвитку інтерактивних технологій. Основна його суть полягає у вивченні іноземних мов інтегрованої та міждисциплінарної науки серед інших дисциплін, тобто засвоєння матеріалу з подвійною метою – змістовного і мовного.

У 1994 році Девід Марш розробив термін «CLIL», який описує методологічний підхід до вивчення іноземної мови, де вона інтегрується з іншими предметами. Іншими словами, CLIL означає вивчення предметів частково або повністю іноземною мовою з метою одночасного засвоєння знань з обох галузей - мови і предмету. Методика CLIL має подвійну спрямованість і працює двома способами, використовуючи інтегрований міждисциплінарний підхід. Це відрізняє CLIL від інших методів навчання мови та предметів.

Багато дослідників зазначають, що використання методики CLIL допомагає учням не тільки покращити свої знання, але й набуті міжкультурних навичок. Вона також сприяє розвитку різних навчальних стратегій та інноваційних методів навчання, що сприяє когнітивному розвитку та загальному навчанню.

У книзі «Основи навчального процесу на основі завдань» автор Дж. Уїлліс визначає завдання як діяльність, в ході якої учні використовують мову для комунікативних цілей. Оцінювання залежить від результату завдання, а не від точності мови. Це особливо важливо для загального розвитку учня, оскільки такий підхід допомагає знищити психологічні бар'єри та подолати страх перед помилками. CLIL має широку підтримку у навчальній спільноті через свою гнучкість та широкий спектр мотивуючих завдань, таких як

тематичні дослідження, проблемні завдання, рольові ігри, вправи на прослуховування та читання, обговорення, презентації, переговори тощо.

Однак, дослідження показують, що багато вчителів не володіють достатнім рівнем компетентності у використанні сучасних технологій в навчальному процесі. Тому розробка електронного посібника, який допоможе вчителям реалізувати метод CLIL з використанням інтерактивних технологій, має велике значення в сучасних умовах.

Таким чином, проблема розробки електронного посібника з методики навчання англійської мови з використанням методу CLIL та сучасних інтерактивних технологій є актуальною та важливою для вчителів середніх шкіл, що працюють з іноземними мовами.

Обрана тема має велику **актуальність** у сучасному освітньому середовищі. Застосування методу CLIL, який поєднує навчання англійської мови з навчанням інших предметів, стає все більш популярним у середній школі. Розробка електронного посібника з методики навчання англійської мови за методом CLIL та використанням сучасних інтерактивних технологій відповідає сучасним вимогам до навчання, сприяє активному залученню учнів до процесу навчання, розвитку їх комунікативних навичок та підвищенню мотивації до вивчення англійської мови. Робота має практичне значення, оскільки розроблений посібник може бути використаний вчителями англійської мови та вчителями-предметниками для ефективного впровадження методу CLIL в навчальний процес середньої школи.

Об'єкт дослідження – сучасні інтерактивні технології, які використовуються у методі CLIL.

Предмет дослідження – особливості застосування сучасних інтерактивних технологій при роботі за методом CLIL в середній школі.

Метою роботи є розробка електронного посібника, спрямованого на підтримку учнів практикантів англійської мови в середній школі при застосуванні методу CLIL.

До **завдань** та ряду досліджень роботи можна віднести такі пункти:

- 1) описати метод CLIL як одну з провідних методик вивчення мов за участі інтерактивних технологій;
- 2) виокремити основні прийоми методу та визначити їх переваги та недоліки;
- 3) розглянути інші методи вивчення іноземних мов за допомогою інтерактивних технологій та виявити спільне і відмінне з обраним методом CLIL;
- 4) розглянути поняття «інтерактивні технології»;
- 5) розробити систему вправ і завдань з використанням інтерактивних технологій для навчання читання англійською мовою
- 6) розробити систему вправ і завдань з використанням інтерактивних технологій для навчання аудіювання англійською мовою
- 7) укласти електронний посібник з методики навчання англійської мови для студентів практикантів факультету прикладної лінгвістики в середній школі.

До **методів дослідження** роботи можна віднести:

- 1) Літературний аналіз: Вивчення наукової літератури, методичних посібників та досліджень, що стосуються методики навчання англійської мови за методом CLIL та використанням інтерактивних технологій.
- 2) Експеримент: Проведення педагогічного експерименту з використанням розробленого електронного посібника в середній школі з метою оцінки ефективності методу CLIL та його впливу на навчальний процес та результати учнів.
- 3) Анкетування: Застосування анкетного опитування серед учнів та вчителів для збору даних про їхнє ставлення до використання методу CLIL, електронного посібника та інтерактивних технологій.
- 4) Спостереження: Проведення спостереження за процесом навчання та взаємодією учнів та вчителів під час використання електронного посібника та методу CLIL з метою отримання додаткових відомостей про його ефективність та переваги.

5) Аналіз результатів: Обробка та аналіз отриманих даних з метою оцінки ефективності розробленого електронного посібника, впливу методу CLIL та інтерактивних технологій на навчальні результати та мотивацію учнів.

Наукова новизна полягає у поєднанні декількох іноваційних аспектів. Перш за все, робота пропонує розробку електронного посібника, спеціально призначеного для вивчення англійської мови за методом CLIL. Це новаторський підхід до створення навчальних матеріалів, який може сприяти покращенню ефективності навчального процесу.

Друге, робота акцентує увагу на застосуванні методу CLIL в середній школі, що є актуальним напрямком в освіті. Дослідження спрямоване на вивчення особливостей його використання в контексті середньої школи та виявлення переваг такого підходу для навчання англійської мови.

Третій аспект полягає у використанні сучасних інтерактивних технологій. Розробка електронного посібника передбачає використання відеоуроків, веб-платформ, інтерактивних завдань та інших інтерактивних елементів, що сприяє залученню учнів до навчання та активній взаємодії з матеріалами.

Теоретичне значення дипломної роботи «Розробка електронного посібника з методики навчання англійської мови: «Особливості застосування сучасних інтерактивних технологій при роботі за методом CLIL в середній школі» полягає в:

1) робота аналізує теоретичний аспект методики навчання англійської мови за методом CLIL та детально розкриває сутність, принципи та особливості цього методу.

2) в роботі досліджуються сучасні інтерактивні технології, які можуть бути використані при роботі за методом CLIL, розкриваються різні види технологій, такі як відеоуроки, веб-платформи, інтерактивні завдання тощо, та аналізується їх потенціал для покращення навчального процесу.

3) в роботі досліджуються особливості використання методу CLIL в середній школі, а також фактори, що впливають на ефективне застосування цього методу в середньошкільному навчальному середовищі, такі як вікові особливості учнів, педагогічні підходи та ресурси.

4) робота пропонує конкретні практичні рішення для розробки електронного посібника з методики навчання англійської мови за методом CLIL, надає методичні рекомендації та приклади, які можуть бути використані педагогами при створенні електронних матеріалів для навчання.

Практичне застосування результатів може мати наступні аспекти:

1. Розробка електронного посібника. Результати роботи можуть бути використані для створення електронного посібника з методики навчання англійської мови за методом CLIL. Цей посібник може містити практичні поради, методичні рекомендації, інтерактивні завдання та матеріали для підтримки педагогів у викладанні.

2. Підтримка вчителів. Результати дослідження можуть бути використані для надання підтримки вчителям, які працюють за методом CLIL. Інформація про особливості використання інтерактивних технологій та методичні рекомендації можуть допомогти педагогам у покращенні своєї практики та ефективному використанні методу CLIL.

3. Професійний розвиток. Результати роботи можуть сприяти професійному розвитку вчителів, що працюють за методом CLIL. Вони можуть використати отримані знання та рекомендації для покращення своїх навичок, впровадження нових підходів та використання інтерактивних технологій на своїх уроках.

Таким чином, практичне застосування результатів дипломної роботи може сприяти покращенню процесу навчання та викладання англійської мови за методом CLIL в середній школі, а також сприяти професійному розвитку вчителів та розвитку галузі методики навчання іноземних мов.

РОЗДІЛ 1

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДУ CLIL

1.1 Поняття методу CLIL

У сучасному світі, враховуючи процес інтеграції, глобалізації та розвиток високих технологій, знання іноземних мов стають не тільки необхідністю, а й вимогою суспільства. Особливо важливим є розвиток комунікативних навичок, які дозволяють ефективно спілкуватися з представниками інших культур у професійній сфері. Тому дослідження методів викладання іноземних мов є важливим аспектом. Один із ключових напрямків – CLIL, який використовується у багатьох країнах для розвитку функціонального володіння іноземною мовою та інтеграції знань з різних предметів.

CLIL (Content and Language Integrated Learning – предметно-мовне інтегроване навчання) – викладання всіх або декількох предметів шкільної програми англійською (або іншою іноземною мовою). Ці предмети можуть включати мистецтво, історію, географію, біологію, математику, хімію, літературу та навіть фізичну культуру [63].

Провідними дослідниками у галузі предметно-мовного інтегрованого навчання є Do Coyle (Великобританія), David Marsh (Фінляндія), Peter Mehisto (Естонія), David Wolff (Німеччина), Dalton-Puffer (Австрія), Lange (Італія). Ці вчені сформулювали основні положення та принципи CLIL, які будуть аналізовані у даному пункті [63].

Вчення про CLIL, яке поєднує предметно-мовне інтегроване навчання, вважається заснованим на дослідженнях Девіда Марша, видатного вченого у галузі багатомовної освіти. Термін «CLIL» був створений у 1994 році для опису методологічного підходу, в якому іноземна мова вивчається шляхом її інтеграції зі змістом навчальних матеріалів.

Девід Марш вважає, що методика CLIL стосується ситуацій, у яких навчальні предмети або частина навчальних предметів вивчається іноземною мовою і має подвійну мету вивчити предмет, вивчаючи одночасно мову [78].

Сучасні учні потребують підходу CLIL з причини зміни вимог до вивчення мови. Раніше мову вивчали переважно для повсякденного спілкування. Однак, в наш час англійська мова стала інструментом професійного спілкування серед фахівців. Тому виникла потреба в глибшому вивченні термінології та зв'язків між різними предметами. Підхід CLIL відповідає цим потребам, надаючи можливість засвоїти не лише мовні навички, а й розширити знання в різних предметних галузях та розвинути міжпредметні зв'язки.

Одним із ключових аспектів CLIL є зв'язок між мовою та вмістом предметів. На думку Коена, CLIL дозволяє учням розширити свої знання в різних предметних галузях, одночасно розвиваючи мовленнєву компетенцію. Це означає, що учні можуть навчатися не лише конкретному предмету, а й вдосконалювати свої навички мовлення [90].

До ознак цього унікального методу вивчення іноземних мов можна віднести такі (табл. 1.1):

Таблиця 1.1

Ознаки методу CLIL

Ознаки методу CLIL	Опис
Інтегроване навчання	Поєднання вивчення мови та предметів у єдиному процесі.
Багатомовний підхід	Цей підхід сприяє збагаченню мовного досвіду, розвитку багатомовної компетентності та розумінню різноманітності культур.
Автентичний контекст	Використання реальних, життєвих ситуацій для навчання. Це створює контекст, що допомагає учням

	застосовувати мову та предметні знання у практичних ситуаціях.
Розвиток мовних навичок	Метод CLIL сприяє розвитку мовної компетентності учнів, яка включає в себе вміння використовувати мову для розуміння текстів, спілкування, читання академічних матеріалів та письма.
Розвиток предметних знань	Основною метою методу CLIL є навчання предметних знань та вмінь, а не лише вивчення мови. Це сприяє їх загальному когнітивному розвитку та формуванню глибокого розуміння предметів.
Колаборативне навчання	Робота в групах, спільне дослідження та співпраця. Це сприяє розвитку комунікативних навичок, критичного мислення, творчості та соціальних вмінь учнів.
Використання аутентичних матеріалів	Учні мають змогу працювати з матеріалами, які використовуються в реальному житті, такими як статті, книги, фільми, презентації, інтернет-ресурси тощо.

Програма CLIL має дві основні цілі: досягнення достатнього рівня знань у предметних областях за допомогою іноземної мови і розширення мовної компетенції. Цей підхід забезпечує постійний і безперервний процес навчання учнів рідною та іноземною мовами.

Програма CLIL також спрямована на розвиток мовної компетенції. На думку Д. Марша, метою CLIL є досягнення достатнього рівня знань у предметних областях за допомогою іноземної мови і розширення мовної компетенції. Це означає, що учні не лише вивчають предмети іноземною мовою, а й розвивають свою загальні мовні вміння і навички [67].

Технологія CLIL ґрунтується на двох основних ідеях, які можна вважати її методологічними засадами, оскільки вони прямо спрямовані на розвиток компетенцій учнів. За словами Джонсона, перша ідея полягає в тому, що підхід CLIL зосереджений на темі, і учні вивчають мову через зміст,

де основу становить предмет, а не мова. Це означає, що мова вивчається як засіб спілкування в контексті предметних знань. Друга ідея методики CLIL полягає в тому, що за допомогою знайомих тем, які учні вивчали нещодавно рідною мовою, вони можуть розширити й узагальнити свої знання за допомогою іноземної (англійської) мови. Таким чином, вивчення мови через предметний матеріал допомагає учням покращити розуміння та використання мови [73].

Технологія методу CLIL використовує різні підходи та стратегії, щоб ефективно поєднати вивчення мови та предметного матеріалу. За словами Діаза, основними компонентами методу CLIL є:

1. Інтегрований зміст. У методі CLIL вивчення мови та предмету проводиться одночасно. Предметний матеріал використовується як засіб для вивчення мови, а мова виступає інструментом для розуміння та освоєння предмету. Інтеграція змісту дозволяє контекстуалізувати та практично застосовувати мову.

2. Мовна підтримка. Ламберті стверджує, що вчителі використовують різноманітні мовні стратегії для допомоги учням у розумінні та використанні мови в контексті предметного матеріалу. Вони можуть використовувати схеми, графіки, ілюстрації, словники, моделі та інші засоби, які допомагають учням засвоїти мовні навички та зрозуміти предметний матеріал [89, с. 22-25].

3. Активна комунікація. В результаті проведеного дослідження і аналізу отриманих даних Гарсі стверджує, що учні активно залучаються до комунікації, використовуючи мову в контексті предметної теми. Вони взаємодіють, обговорюють, презентують свої думки, ставлять запитання та розв'язують завдання, що сприяє розвитку їхньої мовленнєвої компетенції [91].

4. Колаборативне навчання. Учні активно працюють у групах або в парах, спільно вирішують завдання та проблеми. Цей підхід сприяє

взаємному навчанню, обміну ідеями, розвитку співпраці та комунікативних навичок.

5. Використання інтерактивних технологій. У методі CLIL широко використовуються сучасні інтерактивні технології, такі як комп'ютерні програми, інтерактивні дошки, мультимедійні презентації, веб-ресурси та інші електронні засоби, для покращення та розширення навчального процесу. Ці технології дозволяють створювати інтерактивні матеріали, включати аудіо- та відеоматеріали, сприяють взаємодії з учнями, а також забезпечують доступ до різноманітних джерел інформації.

6. Формування ключових навичок. CLIL сприяє розвитку важливих ключових навичок, таких як критичне мислення, проблемне мислення, творчість, комунікація та співпраця. Шляхом активної роботи з реальними матеріалами відповідної предметної області та використання мови в різних ситуаціях, учні отримують цінні навички, які сприятимуть їх подальшому навчанню та особистісному зростанню [74].

Метод CLIL є інтегрованим та комплексним підходом, який об'єднує інтеграцію мови та предметного змісту, активну комунікацію, колаборативне навчання та використання сучасних інтерактивних технологій. Цей підхід сприяє більш ефективному та спрямованому навчанню, сприятливому розвитку мовних та предметних компетенцій учнів, а також підвищенню їх мотивації до вивчення.

Дослідження щодо дуальної спрямованості освіти, тобто вивчення теоретичного матеріалу на основі їх практичного застосування розпочалися в 60-х роках минулого століття, а пізніше виник підхід CLIL як один з розвинених методів інтегрованої освіти. Серед близьких аналогів цього підходу можна виділити канадську практику зануреного вивчення іноземних мов (Language immersion) та американські програми, що поєднують вивчення іноземної мови з опорою на предметний зміст (Content-based instruction). Протягом декількох десятиліть після появи концепції «двомовного освітнього простору», європейські вчені та педагоги почали досліджувати

можливості поєднання навчання предметів та іноземних мов. І саме на основі цих досліджень був створений метод CLIL [89, с. 22-25].

Метод CLIL передбачає вивчення предметів або їх компонентів іноземною мовою з двома цілями: засвоєнням змісту та одночасним вивченням іноземної мови. За словами Девіда Марша, засновника методу CLIL, CLIL означає ситуації, коли об'єкти або елементи предметів викладаються через іноземну мову з двома головними цілями: засвоєнням змісту і одночасним навчанням іноземної мови [78]. Цей підхід був розроблений на основі досліджень і зусиль вчених та педагогів, які впізнали потребу у більш ефективному поєднанні навчання мови та навчання предметів.

Метод CLIL був впроваджений у різних країнах залежно від особливостей їх освітніх систем та культурних умов. Наприклад, в Іспанії цей підхід почав використовуватися з середини 1990-х років як відповідь на необхідність підвищення рівня володіння англійською мовою учнями. За словами Девіда Марша, метод CLIL був впроваджений у різних країнах залежно від особливостей систем та культурних умов. Протягом останніх років метод CLIL отримав поширення в понад 20 країнах Європи та інших регіонах світу. На сьогоднішній день інтегрований підхід найбільш поширений у країнах Західної Європи, таких як Бельгія, Франція, Німеччина та інші [78].

Девід Марш є вченим і доктором філософії, який протягом 25 років займався розробкою стратегій і впровадженням інновацій у фінську освіту. Він є засновником відомого методу CLIL і активно працював над модернізацією освіти у різних формах, включаючи розробку програм для нових шкіл, методології навчання та викладання, аналітичну і дослідницьку діяльність. Він є автором численних публікацій і зараз спеціалізується на виявленні методологій вивчення мови, які сумісні з принципами функціонування мозку [78].

У контексті методології CLIL існують дві основні моделі - "hard" (жорстка) і "soft" (м'яка). Вони відрізняються за своїми особливостями та підходами до впровадження методу CLIL. Ось їхні основні риси:

Жорстка модель (Hard CLIL)

У жорсткій моделі CLIL викладання проводиться переважно або повністю іноземною мовою. Основний акцент робиться на змісті предметів та набутті знань, а мова використовується як засіб комунікації та засіб доступу до знань. Це означає, що вчителі використовують іноземну мову для передачі інформації, проведення дискусій та завдань, а також для оцінювання учнів. У такій моделі вимагається високий рівень володіння мовою учнями, а також підготовка вчителів, які можуть викладати предмети іноземною мовою [77, с. 35-42].

М'яка модель (Soft CLIL)

У м'якій моделі CLIL іноземна мова використовується у комбінації з мовою основного навчання. Викладання проводиться на обох мовах, і мовний аспект може бути менш пріоритетним. Учні отримують можливість засвоїти змістові знання через обидві мови, що сприяє кращому розумінню предметів і підтримує розвиток мовних навичок. У м'якій моделі акцент робиться на інтегрованому підході, де мова і зміст взаємодіють і взаємопідсилюються [70, с. 265-285].

Важливо також зазначити, що в останні роки виникло багато варіацій та модифікацій методу CLIL, що враховують різні потреби та контексти. Ці моделі можуть поєднувати елементи жорсткої та м'якої моделей, а також розглядати інші аспекти, такі як інтеграція технологій та співпраця зі спеціалістами з мови.

1.2 Основні прийоми методу CLIL

Технологія CLIL ґрунтується на двох основних ідеях, які можна вважати її методологічною основою, оскільки вони прямо сприяють розвитку компетенцій учнів. В контексті основних прийомів методу CLIL, Девід Марш

вказує на першу ідею, зазначаючи, що даний підхід зосереджується на темі, а учні вивчають мову через зміст, тобто основою технології є предмет, а не мова [78]. Це означає, що учні займаються вивченням іноземної мови шляхом вивчення предметних тематик, що дозволяє їм зрозуміти мову в контексті реальних ситуацій.

Друга ідея, яку Девід Марш підкреслює, полягає в тому, що використовуючи теми, з якими учні вже знайомі, які вони недавно вивчали рідною мовою, вони можуть узагальнити та поглибити свої знання. Це нове знайомство дозволяє їм звертати увагу на деталі, які раніше залишалися непоміченими [78]. Таким чином, учні мають можливість розширити свої знання через порівняння та вивчення нового матеріалу в іноземній мові на основі вже відомої їм теми.

У процесі впровадження технології CLIL вивчення дисциплін іноземною мовою має бути поступовим і етапним. На початковому етапі рекомендується використовувати підхід, який сприяє практичній реалізації принципу «подвійного входження знань». Це означає, що розвиток іншомовної комунікативної компетентності здійснюється не лише через вивчення мовних дисциплін, а й через використання мови під час навчання немовних предметів. Однак, у той же час, не вимагається повного «занурення» учнів і вчителів у іноземну мову [26, с. 12-19].

Методичний підхід CLIL в різних європейських країнах базується на чотирьох основних принципах, а саме: інтеграція мови та вмінь у предмети; активна участь учнів в навчальному процесі; оцінка якості мовної та предметної роботи; співпраця між вчителями мови та вчителями інших предметів. Вони охоплюють культурне і мовне оточення та спрямовані на досягнення предметних і освітніх цілей. Кожен з цих аспектів має різні реалізації, залежно від віку учнів, соціально-лінгвістичного середовища та рівня занурення у CLIL. Щодо методичного підходу CLIL, Рудній Ю. В. вказує, що CLIL підхід базується на використанні комунікативних методик, таких як мовленнєве занурення, білінгвальна та мультилінгвальна освіта [51].

Методика «мовленнєве занурення», є підходом до викладання, в якому предмети вивчаються іноземною мовою. Сутність цієї методики полягає в тому, щоб комбінувати навчання мови з вивченням конкретної теми чи предмета, таким чином забезпечуючи інтегрований підхід до навчання. Концепції білінгвальної та мультилінгвальної освіти спрямовані на те, щоб інтегрувати вивчення мови та предметів, забезпечуючи учням можливість отримати знання одночасно в двох або більше мовах. Ці методики дозволяють створити сприятливе середовище для розвитку мовної компетенції учнів через практичне використання мови в різних контекстах.

Крім того, на думку Маріо Путцолда, гнучкість CLIL дозволяє застосовувати його на різних етапах навчання, адаптувати до учнів з різним рівнем мовних знань і використовувати як на короткостроковій, так і на довгостроковій основі [61]. Це означає, що методологія CLIL може бути використана у різних навчальних ситуаціях і дозволяє адаптуватися до потреб і можливостей учнів з різним рівнем володіння мовою.

У рамках гнучкості виділяються три основних підвиди предметно-мовного інтегрованого навчання: «м'який» (soft - language-led), «жорсткий» (hard - subject-led) і «часткове занурення» (partial immersion).

У CLIL рекомендується використовувати широкий спектр методів навчання, заснованих на завданнях. Завдання також застосовуються на предметних уроках, проте у CLIL важливо забезпечити наявність завдань, що сприяють розвитку знань іноземної мови, активної ментальної діяльності та взаємодії. Педагоги визнають, що до того часу, поки учні активно беруть участь у процесі навчання, складно поєднувати цілі щодо мовних і предметних навичок, таких як висловлювання, обговорення, використання отриманої інформації та оцінювання своїх знань і навичок через ці дії.

При використанні CLIL важливо враховувати такі умови:

1. У своїй книзі Інгрід Базіл зазначає, що достатня кількість часу повинна бути виділена для проведення уроків з CLIL, оскільки цей підхід

вимагає часу для вивчення предметного матеріалу, розвитку мовної компетентності та міжпредметних зв'язків [65].

2. Девід Марш, у своїй науковій роботі підкреслює, що педагоги повинні свідомо відстежувати два процеси - розвиток предметних знань і комунікативної компетентності учнів. При необхідності вони можуть сповільнювати темп навчання та надавати додаткові пояснення матеріалу, щоб забезпечити оптимальне засвоєння інформації [78].

3. На думку Маріо Мутцолд, вчителі мови та вчителі предметів повинні спільно працювати свідомо і гнучко, забезпечуючи взаємодію і співробітництво між собою. Це вимагає планування спільних уроків, обміну досвідом та взаємного підтримування у створенні навчального середовища [23].

Прийоми, що використовуються в методі CLIL, включають:

1. Використання аутентичних матеріалів.

Аутентичні матеріали – матеріали, які використовуються в реальних ситуаціях комунікації та представляють реальну мову і культуру. Використання аутентичних матеріалів у методі CLIL допомагає учням розвивати навички розуміння та використання мови в аутентичних контекстах. Це можуть бути газетні статті, реальні тексти, відео- або аудіозаписи, інтерв'ю, рекламні матеріали та інше. Використання аутентичних матеріалів допомагає учням більш ефективно впроваджувати мову в реальні ситуації та розвивати культурну свідомість [11, с. 77-82].

2. Інтеграція мовних навичок і змістового навчання. Цей прийом передбачає поєднання навчання мови з навчанням предметного матеріалу. Учні не тільки вивчають мову, але й застосовують її для сприйняття, розуміння та виконання завдань, пов'язаних з предметними знаннями. Наприклад, викладання математики англійською мовою, де учні вирішують математичні задачі та висловлюють свої думки англійською мовою. Інтеграція мовних навичок і змістового навчання дозволяє учням розвивати мовленнєві, пізнавальні та міжпредметні вміння [10, с. 28-30].

3. Використання додаткових ресурсів та засобів навчання.

Використання додаткових ресурсів та засобів навчання в методі CLIL допомагає підтримувати учнів у процесі навчання та створює мотивуюче середовище. Це можуть бути інтерактивні дошки, комп'ютерні програми, веб-сайти, мультимедійні презентації, відео- та аудіоматеріали, онлайн-ресурси тощо. Застосування таких додаткових ресурсів допомагає зробити уроки більш цікавими, забезпечує доступ до різноманітного матеріалу та сприяє активному залученню учнів до процесу навчання [47, с. 20-24].

4. Комунікативні завдання та проекти.

Цей прийом передбачає використання завдань та проектів, які активно залучають учнів до комунікації та співпраці. Це можуть бути рольові ігри, дебати, створення колективних проектів, презентації, розв'язування проблемних ситуацій тощо. Комунікативні завдання та проекти сприяють розвитку мовленнєвих навичок, здатності до співпраці та розв'язання завдань у групі, а також розвивають креативне та критичне мислення учнів [53, с. 39-46].

5. Підтримка розвитку мовлення та мовної компетенції.

Цей прийом включає застосування методик, спрямованих на розвиток мовлення та мовної компетенції учнів. Це можуть бути різні види мовних вправ, мовні ігри, рольові ситуації, діалоги, диктанти, аудіювання, вимова, письмо тощо. Ці методи допомагають учням практикувати та вдосконалювати мовні навички, розширювати словниковий запас, вдосконалювати граматичні структури та навички правильного вживання мови. Додатково, підтримка розвитку мовлення та мовної компетенції допомагає учням набувати впевненості у використанні англійської мови і забезпечує здатність ефективно спілкуватись та висловлювати свої думки [55, с. 23-27].

6. Контекстуалізація.

Контекстуалізація в методі CLIL передбачає використання мови в реальних ситуаціях та контекстах, що мають практичну цінність. Це означає,

що мовні навички та знання використовуються для розв'язання реальних проблем або завдань, які мають значення для учнів. Наприклад, учні можуть проводити дослідження на певну тему, створювати проекти, розбирати ситуації, моделювати реальні сценарії. Контекстуалізація допомагає учням бачити зв'язок між мовою та реальним життям, мотивує їх активно використовувати мову та розвиває навички критичного мислення [57].

7. Колаборативне навчання.

Колаборативне навчання передбачає спільну роботу та взаємодію між учнями. Вони працюють у групах або парах, спільно вирішують завдання, обговорюють ідеї та діляться знаннями. Цей прийом сприяє розвитку комунікативних та соціальних навичок учнів, він допомагає учням навчатися один у одного, вирішувати проблеми у співпраці та розвивати навички колективної роботи. Колаборативне навчання також сприяє створенню мотивуючого навчального середовища [60, с. 134-139].

8. Формативне оцінювання.

Формативне оцінювання в методі CLIL передбачає систематичне збирання інформації про навчальні досягнення учнів з метою забезпечення їхнього навчального прогресу. Цей прийом дозволяє вчителям отримувати зворотний зв'язок про те, як учні засвоюють мову та предметні знання, щоб вчасно реагувати на потреби учнів та вдосконалювати навчальний процес.

Формативне оцінювання може включати різноманітні методи, такі як оцінювання завдань, попередні та післяурочні тести, самооцінювання, партнерська оцінка, портфоліо робіт учнів тощо. Ці методи допомагають вчителям зрозуміти, які аспекти навчання потребують удосконалення, і дозволяють учням отримувати зворотний зв'язок щодо свого прогресу та досягнень [72, с. 177-189].

9. Використання візуалізації.

Використання візуальних засобів і матеріалів є важливим аспектом методу CLIL. Візуалізація включає використання графічних зображень, схем, діаграм, ментальних карт та інших візуальних засобів для представлення і

структурування інформації. Цей прийом допомагає учням зрозуміти складні концепти, встановлювати зв'язки між різними елементами та запам'ятовувати інформацію. Візуалізація також стимулює творчість учнів та сприяє їхньому активному залученню до навчального процесу [1, с. 37-41].

10. Інтеграція медіа та технологій.

Цей прийом включає використання різних медіа-ресурсів та технологій для підтримки навчання. Це можуть бути комп'ютерні програми, інтерактивні дошки, відео- та аудіоматеріали, онлайн-ресурси тощо. Інтеграція медіа та технологій допомагає зробити навчання більш цікавим, доступним та зворотним. Вона стимулює активну участь учнів, сприяє використанню різних мовних навичок і підтримує розвиток [58, с. 177-180].

11. Рефлексія та метакогніція.

Цей прийом передбачає активне залучення учнів до процесу самооцінювання та рефлексії над своїм навчанням. Він спонукає учнів задуматися над своїми стратегіями навчання, оцінити свої досягнення, визначити свої сильні та слабкі сторони. Рефлексія та метакогніція допомагають учням контролювати та регулювати своє навчання [81].

Важливо зазначити, що ці прийоми не є вичерпним списком, а лише представляють деякі основні аспекти методу CLIL. Використання комбінації цих прийомів залежить від конкретних потреб, цілей та контексту навчання.

1.3 Співвідношення методів CLIL, CBI та EMI

Як відомо, метод CLIL не є єдиним серед альтернативних методів вивчення іноземних мов, що набули популярності в сучасному світі. Таких існує безліч, але сьогодні ми розглянемо такі: CBI та EMI.

Content-Based Instruction

Метод CBI (Content-Based Instruction) - це підхід до навчання мови, в якому вивчення мови відбувається шляхом вивчення конкретного змісту або предметної області. Основна ідея методу CBI полягає в тому, що мова не є

самоціллю, а використовується як засіб комунікації для отримання нових знань і розвитку навичок у конкретній сфері.

Слід зазначити основні висловлення вчених стосовно методу Content-Based Instruction, які допоможуть визначити суть зазначеного поняття:

1. За словами Брауна, метод навчання на основі змісту (СВІ) - підхід до викладання мови, який не фокусується на мові самій по собі, а на тому, що вивчається через мову; тобто на змісті [62].

2. Кранке вважає, що СВІ - підхід до викладання іноземної мови, при якому навчання організовується навколо змісту або предметної області, яку учні засвоюють, наприклад історія або соціальні науки, а не навколо лінгвістичного або іншого типу програми [12, с. 68-72].

3. Сноу та Бринтон вважають, що СВІ - підхід до викладання іноземної мови, при якому зміст навчання організований навколо предметної області або тематики, а не лінгвістичних структур [66].

У методі СВІ акцент робиться на вивченні мови через взаємодію з реальними матеріалами та завданнями, пов'язаними з предметною областю. Учні працюють з текстами, відеоматеріалами, досліджують конкретні теми, виконують завдання та проектні роботи, що дозволяє їм вдосконалювати свої мовні навички, розуміння та використання мови в реальних ситуаціях.

Метод СВІ може бути застосований в різних контекстах, таких як навчання іноземної мови, професійна освіта, вища освіта тощо. Він сприяє інтеграції мовного та предметного навчання, а також розвитку комунікативних навичок учнів.

Цей метод має свої коріння у вивченні іноземних мов і виник в середині 20-го століття. Його розвиток пов'язаний з рухом за інтеграцію мовного та предметного навчання, а також з розумінням важливості комунікативної компетенції учнів [84].

У 1970-х роках метод СВІ став популярним в США та Канаді. Зокрема, в Канаді цей підхід отримав назву «школа змістового навчання» (content-based school). У цих школах навчання проводилося через певні змістові

предмети, а не окремі уроки мови, що сприяло більш ефективному вивченню мови в контексті реальних ситуацій.

Метод CBI еволюціонував і отримав різні варіації. Наприклад, в Європі він набув популярності під назвою «CLIL» (Content and Language Integrated Learning), де змістові предмети вивчаються на іноземній мові. В інших країнах метод отримав назви, такі як «школа змісту і мови» (content and language school), «інтегроване навчання» (integrated learning), «навчання через предмети» (content-through-subject) [86].

Сучасний метод CBI використовується у багатьох країнах світу як ефективний спосіб навчання іноземних мов та розвитку комунікативних навичок учнів. Він забезпечує інтеграцію мовного та предметного навчання, стимулює активну комунікацію, сприяє розвитку критичного мислення та засвоєнню нових знань у контексті реального життя.

Типи навчання на основі контенту:

1) Модель "Adjunct". Реалізується вчителями англійської як другої мови. Метою Adjunct-уроків є підготовка студентів до «основних» уроків, де вони приєднуються до студентів-носіїв англійської.

2) Модель на основі теми. Ці уроки викладаються вчителями англійської як іноземної мови, які створюють зміст, відповідний потребам і інтересам учнів [64, с. 625-646].

Переваги CBI:

1. Робить вивчення мови цікавішим. Учні можуть використовувати мову для досягнення реальної мети, що робить їх більш самостійними і впевненими.

2. Учні також можуть розширити свої знання про світ завдяки навчанню на основі змісту, що може впливати на покращення та підтримку загальних освітніх потреб.

3. Навчання на основі змісту є дуже популярним серед вчителів англійської мови для академічних цілей (EAP), оскільки воно допомагає

учням розвивати цінні навички навчання, такі як узагальнення та виділення ключової інформації з текстів.

4. Отримання інформації з різних джерел, переоцінювання та переструктуризація цієї інформації можуть допомогти учням розвивати дуже цінні навички мислення, які потім можна використовувати в інших предметах.

5. Включення роботи в групі в рамках наведеної вище структури також допомагає учням розвивати навички співпраці, що має велике соціальне значення [68, с. 105-134].

Потенційні проблеми навчання на основі змісту (CBI)

- оскільки CBI не має явного фокусу на вивченні мови, деякі учні можуть вважати, що вони не поліпшують свої мовні навички. У такому випадку можна долучити вправи, спрямовані на мовне узагальнення, які допоможуть звернути увагу на мовні особливості матеріалів і закріпити складні словникові та граматичні моменти;

- особливо у класах з однією мовою викладання може виникнути проблема з частковим використанням рідної мови учнями під час частини уроку. Оскільки урок не має явного фокусу на мовну практику, учням набагато легше і швидше використовувати свою рідну мову. Завданням є намагатися пояснити учням переваги використання мови навчання замість рідної мови;

- може бути важко знайти джерела інформації і тексти, які будуть зрозумілими молодшим учням. Крім того, обмін інформацією на мові вивчання може викликати значні труднощі. Один з можливих варіантів для нижчих рівнів – тексти рідною мовою учнів, а потім просити їх використовувати мову вивчання для обміну інформацією та створення кінцевого продукту, або мати тексти на мові вивчання, але дозволити учням представляти кінцевий продукт на рідній мові. Ці варіанти мають зменшити рівень складності;

- деякі учні можуть прямо копіювати інформацію з вихідних текстів. Необхідно створити завдання, які вимагають від учнів оцінювати інформацію якимось чином, робити висновки або навіть практично використовувати її. Наявність джерел інформації з протилежною інформацією також може бути корисною, оскільки учням доведеться вирішити, з якою інформацією вони згодні або яку вони вважають найбільш достовірною [76].

English as a Medium of Instruction

EMI (English as a Medium of Instruction) означає використання англійської мови як основної мови навчання у навчальному середовищі, де англійська не є рідною мовою учнів. Цей метод використовується в освітніх закладах, де навчання проводиться англійською мовою незалежно від того, чи є англійська мова мовою комунікації учнів.

Метод ЕМІ зустрічається в різних контекстах, наприклад, в міжнародних школах, де діти з різних країн навчаються разом, англійською мовою. Також ЕМІ використовується вищими навчальними закладами, де курси, лекції та матеріали викладаються англійською мовою для студентів, для яких ця мова є іноземною.

Цей метод вимагає від учнів майстерності в англійській мові для розуміння, сприйняття і продукування академічного матеріалу. Крім того, викладачі, що використовують ЕМІ, повинні мати відповідні мовні та педагогічні навички для успішного передавання знань та спілкування з учнями.

Метод може сприяти покращенню мовних навичок учнів, розширенню знань та вмінь в академічній сфері, підготовці до міжнародної співпраці та зростанню міжкультурної компетентності. Однак, використання англійської мови як основної мови навчання може також ставити виклики перед учнями, особливо тим, хто має обмежені мовні знання або досвід [81].

Метод ЕМІ (English as a Medium of Instruction) розроблявся та застосовувався протягом останніх десятиліть у контексті зростання

міжнародної освіти та потреби викладання академічних предметів англійською мовою.

Історія методу ЕМІ пов'язана з розвитком міжнародної освіти та зростанням числа студентів, які навчаються в іншій країні або в міжнародних освітніх закладах. Зростання міжнародної мобільності студентів та прагнення залучити студентів з різних країн спонукали багато навчальних закладів до використання англійської мови як основної мови навчання.

Вперше поняття "English as a Medium of Instruction" почало активно використовуватися в 1980-х роках, коли відбувалися значні зміни в системах освіти багатьох країн. Дедалі більше вищих навчальних закладів та шкіл вирішували навчати деякі або всі предмети англійською мовою для забезпечення глобального та міжнародного спілкування [74, с. 315-355].

За останні роки метод ЕМІ став особливо популярним у країнах, де англійська мова є іноземною. Багато університетів та інститутів запроваджують програми навчання, які повністю або частково викладаються англійською мовою. Це дає учням можливість отримати як академічні знання, так і покращити свої мовні навички для подальшої кар'єри та міжнародного спілкування.

Історія розвитку методу ЕМІ продовжується, адже зростання глобалізації та міжнародної освіти створюють потребу в подальшому розвитку цього методу. Дослідники та практики продовжують досліджувати ефективність та використання методу ЕМІ в різних контекстах освіти.

Важливо відзначити, що розвиток методу ЕМІ також відбувається відповідно до потреб та особливостей конкретних освітніх систем. Різні країни та навчальні заклади можуть мати власні підходи до використання англійської мови як засобу навчання, залежно від своїх цілей, студентського складу та ресурсів.

У подальшому розвитку методу ЕМІ велику роль відіграє дослідження та обмін досвідом між вчителями, дослідниками та педагогічними спільнотами. Це дозволяє вдосконалювати практику викладання, розробляти

кращі підходи до інтеграції мови та предметного навчання, а також спільно вирішувати виклики, пов'язані з ефективним використанням англійської мови як основного засобу комунікації в освітньому середовищі [79, с. 13-18].

Усе це сприяє забезпеченню студентів як академічними знаннями, так і мовними навичками, які стають важливими для успішного функціонування в глобальному світі і сприяють їх майбутній професійній кар'єрі та особистому розвитку.

Серед переваг цього методу виділяють такі:

1. Покращення доступу до глобальних знань. Англійська мова є найпоширенішою мовою у світі і часто використовується як мова комунікації між різними країнами. Використання англійської мови у навчанні допомагає учням мати доступ до широкого кола актуальної інформації, наукових досліджень та ресурсів, що публікуються англійською мовою.

2. Підвищення міжнародної конкурентоспроможності. Знання англійської мови є цінними на ринку праці. Використання ЕМІ допомагає учням розвивати навички комунікації англійською мовою, що відкриває нові можливості для їх майбутньої кар'єри та сприяє їхній міжнародній конкурентоспроможності.

3. Покращення мовних навичок. Використання англійської мови в навчанні допомагає учням вдосконалювати свої мовні навички. Вони отримують можливість практикувати англійську мову у реальних ситуаціях, розуміти та використовувати академічну лексику, розширювати словниковий запас та поліпшувати навички письма і говоріння.

4. Розвиток міжкультурної свідомості. Використання ЕМІ сприяє розвитку міжкультурної свідомості серед студентів. Вони мають можливість вивчати не тільки академічний матеріал, а й культурні аспекти та історію англomовних країн. Це допомагає створити більш толерантне та розуміюче ставлення до різних культур, збагачує їхні світогляди та підвищує глобальну свідомість.

5. Підвищення академічної якості. Використання англійської мови як засобу навчання може сприяти поліпшенню академічної якості студентів. Вони навчаються англійською мовою в різних дисциплінах, що допомагає розвивати їхні аналітичні та критичне мислення, розуміння складних концепцій та навички презентації своїх думок на англійській мові [82].

Щодо недоліків, то до них можна віднести нижчезазначені:

1. Мовні бар'єри. Для студентів, які не мають достатнього рівня англійської мови, використання ЕМІ може бути викликом. Вони можуть мати труднощі з розумінням уроків, здатністю висловлювати свої думки або здатністю академічно писати на іноземній мові. Це може призвести до стресу та зниження академічної успішності.

2. Втрата контексту. Використання іноземної мови для навчання може призвести до втрати нюансів та глибини розуміння матеріалу. Учні можуть стикатися з труднощами в розумінні культурних аспектів, локальних контекстів та використання ідіом та метафор, які важко перекласти без втрати сенсу.

3. Залежність від мови викладання. Використання ЕМІ може призвести до залежності від англійської мови як єдиного засобу навчання. Це може обмежувати розвиток рідної мови студентів та знижувати здатність висловлювати складні концепти на рідній мові.

4. Виклик для викладачів. Використання ЕМІ вимагає від викладачів не тільки знання предмету, але і володіння англійською мовою на достатньому рівні. Деякі викладачі можуть мати труднощі з комунікацією англійською мовою, що може впливати на якість навчання та зрозуміння матеріалу учнями.

5. Втрата місцевої культури. Використання ЕМІ може призвести до втрати місцевої культури у навчальному середовищі. Зосередження на викладанні англійською мовою може призвести до зниження ваги та уваги, яку приділяють місцевим мовам, традиціям та культурному спадку. Це може

вплинути на самоідентифікацію студентів та зниження впливу місцевої культури в навчальному процесі [24, с. 177-180].

Як зазначає Девід Маршал, CLIL, CBI та EMI - це інноваційні підходи до навчання, які стимулюють інтелектуальний розвиток, мовленнєву впевненість та креативне мислення студентів. Використання цих методів вимагає від вчителів гнучкості, професійної підготовки та підтримки з боку навчального закладу [80].

Методи вивчення англійської мови CLIL, CBI і EMI мають схожі риси, оскільки всі вони спрямовані на використання англійської мови для навчання предметного матеріалу. Ось кілька рис, що об'днують ці методи:

1) інтеграція мови та вмісту: У всіх трьох методах головна ідея полягає в тому, щоб не просто вивчати мову окремо від предметного матеріалу, але і використовувати англійську мову як засіб комунікації та навчання предметних дисциплін. У цьому контексті мова стає засобом досягнення академічних цілей;

2) аутентичність та реалістичність: Всі три методи прагнуть забезпечити аутентичне навчання, що означає використання реальних матеріалів, ситуацій та завдань, які відповідають реальним комунікативним потребам студентів. Це допомагає створити контекст, в якому учні можуть застосовувати свої мовні навички у практичних ситуаціях;

3) розвиток мовних навичок та предметних знань: Усі три методи сприяють одночасному розвитку як мовних навичок, так і предметних знань. Учні отримують можливість вивчати предметний матеріал, розширюючи свій словниковий запас, покращуючи граматику та розвиваючи навички мовлення. Вони також отримують глибше розуміння предметних дисциплін, збільшуючи свої знання та навички у цих областях;

4) застосування в реальному житті: Усі три методи надають учням практичні навички, які можуть бути застосовані в реальному житті. Вони допомагають учням розвинути комунікативну компетентність та навички спілкування в англійській мові в контексті різних предметів і ситуацій. Це

може включати здатність висловлювати свої думки, аргументувати свої позиції, вести дискусії та співпрацювати з іншими учнями;

5) збагачення культурного розуміння: Використання англійської мови в контексті предметних дисциплін допомагає учням розширити своє культурне розуміння. Вони мають можливість вивчати та розуміти різні аспекти культури та суспільства, що пов'язані з цими предметними областями. Це сприяє розвитку культурної свідомості та толерантності [41, с. 490-492].

До Койл вважав, що співвідношення даних методів CLIL, CBI та EMI - це тріо методів, що пропонують інтеграцію мови і змісту у навчальному процесі. Їх використання сприяє розвитку мовної компетенції та освоєнню предметних знань одночасно [69].

Лінда Шелтон стверджувала, що CLIL, CBI та EMI передбачають активну участь студентів у процесі навчання, їх залучення до реальних комунікативних ситуацій та конструктивного використання мови для досягнення академічних цілей. Ці методи допомагають підготувати студентів до міжкультурного спілкування та професійного розвитку [83, с. 61-66].

Враховуючи схожі риси цих методів, важливо пам'ятати, що кожен з них має свої особливості та підходи до вивчення англійської мови. При виборі методу варто враховувати мету навчання, потреби студентів та контекст, в якому відбувається навчання.

Відмінні риси між методами вивчення англійської мови CLIL, CBI та EMI можна зобразити в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Відмінні риси між методами вивчення англійської мови CLIL, CBI та EMI

Риси	CLIL (Content and Language Integrated)	CBI (Content-Based Instruction)	EMI (English as a Medium of Instruction)

	Learning)		
Інтеграція предметного та мовного навчання	Інтеграція предметного та мовного навчання	Інтеграція предметного навчання з мовою	Використання англійської мови як основної мови навчання
Фокус	Фокус на вивченні конкретного предмета через мову	Фокус на вивченні предметного матеріалу та мови	Розвиток мовних навичок для розуміння та продукування академічного контенту
Використання мови як засобу комунікації та навчання	Застосування мови як засобу комунікації та навчання	Використання предмету як основного засобу комунікації	Залежність від мовної та педагогічної майстерності викладачів
Розвиток академічних знань та мовних навичок	Розвиток академічних знань та мовних навичок	Розвиток критичного мислення та аналітичних навичок	Підготовка до міжнародного спілкування та співпраці
Сприяння розвитку міжкультурної компетентності	Сприяння розвитку міжкультурної компетентності	Використання активних методів навчання та сприяння взаємодії в класі	
Подолання меж між предметною та	Подолання меж між предметною та мовною освітою	Подолання меж між мовою та предметом	Подолання меж між мовним та академічним

МОВНОЮ ОСВІТОЮ		навчання	КОНТЕНТОМ
Розташування учнів за мовним рівнем та предметною спеціалізацією	Можливість розташування учнів за мовним рівнем та предметними потребами	Групування учнів за інтересами та мотивацією	Розташування учнів за мовним рівнем та спеціалізацією

1.4 Інтерактивні технології в навчанні англійської мови

Інтерактивні технології – це комп'ютерні та цифрові інструменти, які дозволяють взаємодіяти з користувачами та забезпечують активну участь людей у процесі навчання, спілкування або розваг. Сутність інтерактивних технологій полягає в їхній здатності створювати активні, залучальні та змістовні взаємодії між користувачами та технологією [56].

Інтерактивні технології знаходять широке застосування у різних сферах, таких як навчання, бізнес, розваги, медицина, мистецтво та інше. Вони можуть використовуватись для створення інтерактивних навчальних матеріалів, віртуальних тренажерів, серйозних ігор, веб-конференцій, віртуальної реальності, розширеної реальності та багато іншого.

Завдяки ним можна покращити засвоєння знань, залучити користувачів до активного навчання та сприяти їхньому поглибленому розумінню матеріалу. Вони також допомагають створювати та забезпечувати індивідуальні підходи до навчання, що покращує результативність та збільшує мотивацію користувачів.

Крім того, технології сприяють розвитку цифрової грамотності, творчих навичок та проблемного мислення. Вони спонукають до активного пошуку, аналізу та обробки інформації, а також до комунікації та співпраці з іншими користувачами [46].

Загалом, вони відкривають широкі можливості для покращення навчання, комунікації та розваг, роблячи їх більш цікавими та ефективними для користувачів. Вони поєднують потужність технологій з активною участю користувачів, що сприяє їхньому розвитку та досягненню поставлених цілей.

Інтерактивні технології – це інструментарій, що сприяє взаємодії між користувачем і комп'ютерною системою через обмін інформацією та спільну діяльність. Вони забезпечують можливість реалізації взаємодії на різних рівнях, від жестів та рухів до складних симуляцій та віртуальних середовищ.

Основні риси інтерактивних технологій:

1) взаємодія. Інтерактивні технології дозволяють користувачам взаємодіяти з інформацією та змінювати її за допомогою різних дій, таких як клікання, перетягування, вводу тексту тощо. Це надає можливість активно впливати на процес та результат;

2) адаптація до користувача. Інтерактивні технології можуть бути налаштовані та адаптовані до індивідуальних потреб та вмінь користувачів. Вони можуть надавати персоналізовані рекомендації, враховувати рівень знань або навіть змінювати складність завдань в залежності від успішності користувача;

3) багатомедійність. Інтерактивні технології часто використовують різні формати візуальної, звукової та текстової інформації для забезпечення багатоманітності та ефективності комунікації. Вони можуть включати в себе відео, анімацію, зображення, звукові ефекти тощо;

4) миттєвий зворотний зв'язок. Інтерактивні технології забезпечують миттєвий зворотний зв'язок, що дозволяє користувачам отримувати негайну відповідь на свої дії. Це сприяє активному залученню та може покращити якість навчання або спілкування;

5) можливість інтерактивної комунікації. Інтерактивні технології створюють можливості для взаємодії та спілкування між користувачами. Вони можуть підтримувати чати, форуми, відеоконференції, спільну роботу над проектами тощо, що сприяє співпраці та обміну ідеями;

6) стимулювання активності та зацікавленості. Інтерактивні технології, завдяки своїй взаємодії та захоплюючим елементам, можуть стимулювати активність та зацікавленість користувачів. Вони надають можливість брати участь у віртуальних іграх, симуляціях або виконувати завдання з різними рівнями складності, що робить процес більш цікавим та мотивуючим;

7) можливості аналізу та звітування. Інтерактивні технології можуть збирати дані про взаємодію користувачів та надавати аналітичні звіти. Це дозволяє вчителям або організаторам збирати інформацію про прогрес, успішність або слабкі місця користувачів і відповідно адаптувати навчальний процес [19].

Інтерактивні технології мають великий потенціал для покращення процесу навчання іноземних мов. Ось декілька способів, як інтерактивні технології пов'язані з навчанням іноземних мов:

1. Взаємодія та практика. Інтерактивні технології дозволяють учням активно взаємодіяти з мовним матеріалом, виконувати вправи, грати в інтерактивні ігри та виконувати завдання, що спрямовані на розвиток навичок мовлення, слухання, читання та письма. Це надає можливість учням більше практикувати мову у контексті, що сприяє покращенню їхньої комунікативної компетенції.

2. Забезпечення індивідуалізації. Інтерактивні технології можуть надати індивідуальний підхід до навчання іноземних мов. Вони можуть пропонувати адаптивні програми, які враховують рівень знань та потреби студентів, надають персоналізовані завдання та навчальний матеріал, а також дають зворотний зв'язок, що допомагає учням вдосконалювати свої навички.

3. Доступ до різноманітних ресурсів. Інтерактивні технології надають учням доступ до широкого спектру ресурсів для навчання іноземних мов. Це можуть бути електронні підручники, відеоуроки, аудіозаписи, онлайн-словники та інші інтерактивні матеріали. Учні можуть вивчати мову через різні формати та канали, що збагачує їхнє навчання та стимулює більш глибоке засвоєння матеріалу [88, с. 31-39].

4. Мотивація та зацікавленість. Інтерактивні технології можуть стимулювати мотивацію студентів до навчання іноземних мов. Вони надають можливість використовувати цікаві та захоплюючі інтерактивні ігри, викликати конкуренцію, використовувати нагороди та досягнення, що сприяє підвищенню мотивації та залученості студентів до процесу навчання [6].

5. Зворотний зв'язок та оцінювання. Інтерактивні технології дозволяють надати швидкий та точний зворотний зв'язок щодо виконання завдань та прогресу студентів у навчанні мови. Вони можуть автоматично перевіряти відповіді, надавати пояснення до помилок, а також збирати дані про успішність та прогрес студентів для подальшого аналізу та оцінювання.

6. Співпраця та комунікація. Інтерактивні технології дозволяють учням спілкуватися та співпрацювати один з одним у межах навчального процесу. Вони можуть використовувати онлайн-форуми, спільні проекти, віртуальні групи та інші засоби для обміну думками, ідеями та розвитку комунікативних навичок в іноземній мові [15].

7. Використання мультимедіа. Інтерактивні технології дозволяють використовувати різноманітні мультимедійні елементи, такі як відео, зображення, аудіозаписи та анімацію, для підтримки навчання іноземної мови. Це допомагає створити більш реалістичне та залучаюче середовище, збагачує аудіовізуальний досвід студентів і сприяє кращому сприйняттю та засвоєнню мовного матеріалу.

8. Доступність та гнучкість. Інтерактивні технології надають можливість навчання іноземних мов у будь-який зручний час та місце. Учні можуть мати доступ до навчального матеріалу через різні пристрої, такі як комп'ютери, планшети або смартфони. Крім того, інтерактивні технології можуть бути адаптовані до індивідуальних потреб та темпу навчання кожного студента, надаючи гнучкість у виборі тем, завдань та рівня складності [22, с. 159-166].

9. Сприяння автономному навчанню. Інтерактивні технології підтримують розвиток навичок автономного навчання іноземних мов. Учні

можуть самостійно вибирати навчальний матеріал, виконувати завдання у власному темпі, контролювати свій прогрес та самооцінювати свої досягнення. Це сприяє розвитку самодисципліни, самостійності та відповідальності в навчанні.

10. Інноваційний підхід. Використання інтерактивних технологій в навчанні іноземних мов підкреслює інноваційність та сучасність навчального процесу. Вони допомагають перетворити традиційний клас у динамічне, взаємодіюче та захоплююче середовище, яке сприяє активному залученню студентів до навчання [18].

Використання інтерактивних технологій у навчанні іноземних мов дозволяє покращити якість навчання, стимулює мотивацію та зацікавленість студентів, сприяти критичному мисленню, комунікативним навичкам та розвитку цифрової грамотності. Інтерактивні технології надають учням можливість бути активними учасниками свого навчання, експериментувати, робити помилки та вчитися на них.

Загалом, використання інтерактивних технологій у навчанні іноземних мов сприяє покращенню якісного рівня навчання, стимулює мотивацію та зацікавленість студентів, сприяє більш ефективному засвоєнню мовного матеріалу та розвитку комунікативних навичок. Вони роблять навчання більш доступним, гнучким та захоплюючим для студентів, створюючи нові можливості для їхнього особистісного та професійного розвитку [25, с. 133-139].

На уроках англійської мови можна використовувати різноманітні інтерактивні технології, що сприяють активному залученню студентів до навчального процесу і поліпшують їхні комунікативні навички. Деякі з них включають:

1. Комп'ютерні програми та додатки. Використання спеціалізованих програм і додатків, таких як віртуальні навчальні платформи, мовні програми, інтерактивні гри та веб-ресурси, може забезпечити учням можливість вивчати англійську мову у вигляді інтерактивних завдань, вправ

та ігор. Це дозволяє практикувати різні навички, включаючи читання, письмо, говоріння та слухання, за допомогою цікавих та захоплюючих інтерактивних завдань.

2. Відео- та аудіоматеріали. Використання відео- та аудіоматеріалів, таких як короткі фільми, аудіокниги, музика, подкасти, допомагає стимулювати слухання та розуміння англійської мови в реальних ситуаціях. Учні можуть спостерігати за живими розмовами, сприймати автентичну вимову та навчатися розуміти різноманітні акценти та мовні варіації [52].

3. Віртуальні екскурсії та мовні проекти. Застосування віртуальних екскурсій та мовних проектів дозволяє учням поглиблювати свої знання про культуру англomовних країн та розвивати мовленнєві навички через інтерактивні завдання. Вони можуть досліджувати віртуальні музеї, відвідувати віртуальні екскурсійні місця, взаємодіяти з автентичними матеріалами та спілкуватися з носіями мови через віртуальні засоби зв'язку. Такі інтерактивні дослідження сприяють активному використанню англійської мови, стимулюють творчість та критичне мислення.

4. Відеоконференції та онлайн-обговорення. Використання відеоконференційних платформ та онлайн-обговорень дає учням можливість спілкуватися та взаємодіяти з іншими англomовними учнями чи носіями мови з усього світу. Це створює реальну комунікативну ситуацію, де учні можуть вдосконалювати свої навички усного мовлення, розуміння мови та міжкультурної комунікації [45, с. 8-10].

5. Соціальні медіа та колаборативні інструменти. Використання соціальних медіа платформ, таких як блоги, форуми, групи у соціальних мережах, а також колаборативних інструментів, наприклад, Google Docs, дозволяє учням спілкуватися, обмінюватися ідеями, створювати спільні проекти та співпрацювати над завданнями. Це сприяє розвитку мовних навичок, письма, обговорення та взаємодії з іншими учнями [28, с. 69-70].

Ці інтерактивні технології розширюють можливості навчання англійської мови, забезпечуючи учням більше практики, мотивації та

залучення до процесу вивчення. Вони створюють інтерактивне та захоплююче навчальне середовище, яке сприяє успішному засвоєнню мови та розвитку комунікативних навичок. Крім того, інтерактивні технології дозволяють персоналізувати навчання, адаптувати його до індивідуальних потреб та рівня кожного студента. Вони допомагають створити більш динамічну та стимулюючу навчальну атмосферу, де учні можуть бути активними учасниками, виражати свої думки та співпрацювати з іншими.

Існує багато способів використання інтерактивних технологій на уроках англійської мови. Ось кілька прикладів:

Інтерактивні дошки. Використання інтерактивних дошок дозволяє вчителям створювати інтерактивні уроки, де учні можуть взаємодіяти з вмістом за допомогою сенсорних планшетів або спеціальних пером. Вони можуть вирішувати завдання, писати, малювати, виконувати вправи, перетягувати об'єкти тощо. Це створює активну та залучаючу навчальну атмосферу [32].

Використання мобільних додатків: Існує багато мобільних додатків, які спеціально розроблені для вивчення англійської мови. Вони можуть містити інтерактивні вправи, слухання, вимову, граматику та ігри, які допомагають учням вдосконалити свої навички мовлення, розуміння та письма [3, с. 23-26].

Відео та аудіоматеріали. Використання відео та аудіоматеріалів на уроках англійської мови може бути інтерактивним. Вчителі можуть використовувати відео з паузами для обговорення, учні можуть відповідати на запитання, обговорювати вміст, робити висновки. Аудіо матеріали можуть бути використані для розвитку навичок слухання та вимови, учні можуть слухати та відповідати на питання, виконувати завдання з аудіо записів [13].

Комп'ютерні програми та інтернет-ресурси. Використання комп'ютерних програм та інтернет-ресурсів може бути великим допомогтиком на уроках англійської мови. Вчителі можуть використовувати спеціальні програми для інтерактивного вивчення граматики, вимови,

лексики та інших аспектів мови. Крім того, інтернет-ресурси, такі як веб-сайти, веб-додатки, відео-платформи, блоги та форуми, надають доступ до багатої бази матеріалів, вправ та ігор для практики англійської мови. Учні можуть виконувати вправи, переглядати відео, слухати аудіозаписи, спілкуватися з іншими учнями або носіями мови через форуми та чати [35].

Інтерактивні групові вправи. Вчителі можуть впроваджувати різні інтерактивні групові вправи, які сприяють співпраці та взаємодії студентів. Наприклад, групові проекти, рольові ігри, дебати або спільне розв'язування проблемних ситуацій. Це дозволяє учням взаємодіяти між собою, обговорювати теми англійською мовою та розвивати навички спілкування [37].

Використання інтерактивних вебінарів та віртуальних класів: Вебінари та віртуальні класи надають можливість проводити уроки англійської мови в режимі реального часу через відеоконференції. Вчителі можуть демонструвати матеріали, виконувати завдання та взаємодіяти зі учнями. Учні можуть відповідати на запитання, задавати питання та взаємодіяти один з одним [44, с. 131-141].

Ці приклади демонструють, як інтерактивні технології можуть бути використані на уроках англійської мови. Вони дозволяють створити стимулюючу інтерактивну навчальну атмосферу, де учні можуть активно займатися вивченням англійської мови. Це робить навчання більш залучаючим, цікавим і ефективним. Додатково, інтерактивні технології дозволяють учням отримувати миттєвий фідбек та оцінку свого прогресу, що допомагає їм покращувати свої навички.

У розділі розглянуто поняття та особливості методу CLIL (Content and Language Integrated Learning). Виявлено, що CLIL є інноваційним підходом до навчання, який впроваджує інтеграцію вивчення предметного матеріалу та іноземної мови. Аналізуючи результати досліджень та приклади успішного впровадження методу, виявлено, що CLIL сприяє не лише розвитку мовних навичок, але й поглибленому засвоєнню предметного контенту. Висвітлено

основні переваги та виклики використання CLIL у навчальному процесі, що вказує на актуальність подальших досліджень та можливості оптимізації його впровадження в освітню практику.

РОЗДІЛ 2

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ І МЕТОД CLIL В СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ (5-9 КЛАСИ)

2.1 Розробка завдань та матеріалів

2.1.1 Визначення предмету та його актуальність

Для створення посібника було обрано поєднати вивчення англійської мови з предметом, що активно впроваджується в програму 5-9 класів – географія. На мою думку, саме таке поєднання є дуже вдалим для засвоєння обох дисциплін, оскільки англійська мова, будучи мовою міжнародного спілкування є невід’ємною частиною вивчення різних географічних понять.

Географія є однією з ключових тем, яка вивчається за методом в середній школі. Вона сполучає в собі дві головні компоненти: вивчення географічних концепцій, процесів та феноменів, а також розвиток англійської мови як засобу спілкування та розуміння географічної термінології [34, с. 97-100].

Обрана тема географії у методиці CLIL дає можливість учням зрозуміти взаємозв'язок між географічними процесами та їх впливом на наше повсякденне життя. Вони вивчатимуть географічні особливості різних регіонів та країн, аналізуватимуть причини та наслідки природних катастроф, розбиратимуться у проблемах екології та сталого розвитку, а також досліджуватимуть культурні та соціальні аспекти різних регіонів. Опанування географії за методом CLIL дає можливість учням не тільки розширити свої знання про світ, але й розвинути критичне мислення, працювати в команді, використовувати різні джерела інформації та формувати власні думки і точки зору [27, с. 110-114].

Викладання географії за методом CLIL в середній школі є результативним підходом, що дозволяє учням не тільки розширити свої знання про світ, але й розвивати критичне мислення, роботу в команді,

використовувати різні джерела інформації та формувати власні думки і погляди.

Розкриття важливості обраної тематики та її актуальності для учнів у контексті географії включає наступні аспекти:

Географія, як предмет вивчення, виконує важливу роль у формуванні географічної свідомості та розвитку критичного мислення учнів. Ця наука ставить своїми цілями розуміння просторової організації Землі, вивчення географічних об'єктів, процесів та їх взаємозв'язків [59, с. 107-111].

Одним із важливих аспектів географічного навчання є розуміння впливу географічного середовища на життя людей, розвиток суспільства та природні процеси. Вивчення географії надає учням знання про просторову організацію територій, природні ресурси, кліматичні умови, ландшафти та інші географічні аспекти. Це дозволяє їм розуміти взаємозв'язки та взаємодії між людьми та навколишнім середовищем [20, с. 44-49].

У світі, де глобалізація та інтернаціоналізація стають все більш помітними явищами, знання географії набувають особливої актуальності. Географічна компетентність стає ключовою для розуміння глобальних проблем, таких як зміна клімату, екологічні проблеми, енергетична безпека та міграція. Учні, маючи глибоке розуміння географічних процесів, здатні аналізувати складні глобальні проблеми та робити вмотивовані висновки.

Важливість обраної тематики географії для учнів полягає в тому, що вона надає змогу зрозуміти та оцінити важливі географічні аспекти світу навколо нас. Вивчення географії допомагає учням розширити свій світогляд, розвиває їх критичне мислення та допомагає розуміти складні географічні проблеми [33, с. 21-28].

Таким чином, актуальність вивчення географії для учнів полягає в розумінні світових процесів, взаємодій та впливу географічних факторів на розвиток суспільства. Географічна освіта надає знання та навички, які є необхідними для розуміння складних глобальних проблем та прийняття обґрунтованих рішень у сучасному світі.

2.1.2 Розподіл матеріалу на 4 види мовленнєвої діяльності

Принципи вибору конкретної методики включають активну участь учнів у процесі навчання, поетапне розбиття матеріалу, систематичну практику та повторення, а також використання різноманітних джерел інформації та різні форми роботи з текстом (індивідуальна, групова, партнерська тощо). Вибір методики базується на те, що поєднання англійської мови та географії дозволяє учням розширити свої знання та навички в обох предметах одночасно, створює цікавий та стимулюючий навчальний контекст та сприяє більш ефективному засвоєнню матеріалу [21, с. 103-112].

Навчання англійської мови, засноване на читанні, аудіюванні, говорінні та письмі, є цілеспрямованим і комплексним підходом до розвитку мовних навичок учнів. Основні причини, чому навчання має будуватись на цих чотирьох аспектах, включають наступні:

Розуміння і комунікація. Читання та аудіювання допомагають учням розвинути навички розуміння на слух і читання текстів англійською мовою. Це важливо для ефективного сприйняття інформації, розуміння контексту та вираження своїх думок [5].

Комунікативні навички. Говоріння та письмо сприяють розвитку навичок активного висловлювання своїх думок, аргументування поглядів та взаємодії з іншими людьми англійською мовою. Ці навички допомагають учням стати впевненішими і вправнішими в спілкуванні.

Розширення словникового запасу. Читання і аудіювання дозволяють учням зустрічати нові лексичні одиниці та контексти, а говоріння та письмо допомагають їх закріпити та використовувати власними словами. Це сприяє розширенню словникового запасу та покращенню виразності мовлення [39].

Розвиток граматичних навичок. Всі чотири аспекти мовленнєвої діяльності сприяють розвитку граматичних навичок. Через читання та аудіювання учні освоюють граматичні структури, а говоріння та письмо допомагають їх застосовувати в практичних ситуаціях.

Контекстуальне розуміння. Використання всіх чотирьох аспектів мовленнєвої діяльності дозволяє учням розуміти англійську мову в різних контекстах - від письмових творів до аудіозаписів. Це допомагає зрозуміти варіативність мови та використовувати її в різних ситуаціях.

Всі ці аспекти спільно сприяють глибокому та комплексному засвоєнню англійської мови, розвитку комунікативних навичок та розумінню її в широкому контексті. Комбінування читання, аудіювання, говоріння та письма допомагає учням стати більш впевненими та компетентними мовцями [29].

Reading (Читання)

Мета читання полягає в здобутті розуміння письмового тексту та отриманні інформації, задоволенні пізнавальних потреб і розвитку мовленнєвих навичок. Читання є одним з ключових елементів мовленнєвої компетенції і важливим етапом у вивченні мови.

Основні завдання читання включають:

Розуміння тексту: Читання допомагає розвивати навички розуміння тексту, включаючи розпізнавання слів, речень, ідей та контексту. Це важливо для засвоєння нової лексики, граматичних структур і розвитку загального розуміння мови [43].

Розвиток лексичного запасу: Через читання людина зустрічає нові слова та вирази, вивчає їх значення та використання. Це допомагає розширити свій лексичний запас і покращити комунікативні навички.

Ознайомлення з граматиною і структурою мови: Читання дозволяє зазирнути в граматичні конструкції і структури мови. Це сприяє вдосконаленню граматичного розуміння та використанню мови правильно та зв'язно.

Розвиток культури та знань: Читання різноманітних текстів, включаючи художні, наукові, історичні та інші, дозволяє збагачувати свою культуру, розширювати світогляд, отримувати нові знання та розуміння різних тем [4, с. 33-40].

Важливість читання виводиться з наступних факторів:

Розвиток мовних навичок. Читання допомагає вдосконалювати вимову, розуміння інтонації, ритму мовлення та правильного використання мовних засобів.

Підвищення лексичного запасу. Через читання людина зустрічає нові слова та вирази, що збагачує її словниковий запас та підвищує комунікативну компетенцію.

Розвиток критичного мислення. Читання сприяє розвитку аналітичних та критичних навичок, оскільки вимагає оцінки, порівняння та інтерпретації текстів [7].

Засвоєння культурних знань. Читання дозволяє познайомитися з різноманітними культурами, літературою, історією та іншими аспектами світової спадщини.

Узагальнюючи, читання є необхідним компонентом вивчення мови, який сприяє розвитку мовленнєвої компетенції, підвищує лексичний запас, граматичні навички, культурне розуміння та критичне мислення [8, с. 32-34].

Listening (Аудіювання)

Метою аудіювання є розуміння та інтерпретація усного мовлення, отримання інформації, розвиток навичок розпізнавання звуків, інтонації та мелодії мови. Аудіювання є важливою складовою мовленнєвої компетенції і грає важливу роль у вивченні іноземної мови.

Основні завдання аудіювання включають:

1. Розуміння усного мовлення: Основне завдання полягає в тому, щоб зрозуміти інформацію, яка передається в усній формі. Це включає розпізнавання слів, фраз, ідіом, вимови та інтонації.

2. Відтворення інформації: Після розуміння усного мовлення, завданням аудіювання є вміння відтворити отриману інформацію, наприклад, відповісти на запитання або виконати завдання на основі прослуханого матеріалу.

3. Розпізнавання інтонації та нюансів: Аудіювання допомагає розвивати навички розпізнавання інтонації, емоційного забарвлення та нюансів мовлення, що сприяє кращому розумінню співрозмовника.

4. Підвищення швидкості розуміння: Практика аудіювання допомагає покращити швидкість розуміння усного мовлення, оскільки людина звикає до швидкості інформації та розвиває свою реакцію на неї [9, с. 31-36].

Важливість аудіювання виводиться з таких факторів:

1. Розвиток навичок розуміння. Аудіювання сприяє поліпшенню навичок розуміння мовлення в реальному часі, що є важливим для спілкування та взаємодії в реальних ситуаціях.

2. Вдосконалення вимови та акценту. Через аудіювання людина має можливість слухати різні вимовні моделі та намагатися відтворити їх, що сприяє поліпшенню власної вимови та мінімізує акцент.

3. Поглиблення культурного розуміння. Аудіювання різноманітних матеріалів, таких як розмови, лекції, пісні, радіо чи подкасти, дозволяє отримати більш глибоке розуміння культури, традицій та способу життя носіїв мови.

4. Підготовка до реальних комунікативних ситуацій. Аудіювання допомагає людині підготуватися до реальних ситуацій спілкування, оскільки вона отримує досвід розуміння мовлення в різних контекстах [14, с. 28-31].

Отже, аудіювання є важливим елементом вивчення мови, який сприяє розвитку розуміння мовлення, вимови, акценту, культурного розуміння та підготовці до реальних комунікативних ситуацій.

Speaking (Говоріння)

Метою говоріння є вміння висловлювати свої думки, ідеї та почуття усно, взаємодіяти з іншими людьми і ефективно спілкуватися за допомогою мови. Говоріння є одним з найважливіших аспектів мовленнєвої компетенції і має вирішальне значення у вивченні мови [36].

Основні завдання говоріння включають:

1. Висловлення думок і ідей. Основним завданням говоріння є здатність висловити свої думки, ідеї та почуття усно. Це передбачає використання правильних граматичних структур, лексики та мовних засобів для передачі своїх повідомлень.

2. Розуміння та використання мовних норм. Говоріння вимагає знання і використання мовних норм, таких як правильна вимова, інтонація, граматики та лексики. Завданням говоріння є володіння цими мовними нормами та їх використання в реальних комунікативних ситуаціях.

3. Розвиток комунікативних навичок. Говоріння допомагає розвивати комунікативні навички, такі як здатність слухати, реагувати на співрозмовника, спілкуватися в групі та вести діалог. Це сприяє покращенню загальної комунікативної компетенції.

4. Адаптація до різних комунікативних ситуацій. Говоріння включає здатність адаптуватися до різних комунікативних ситуацій, наприклад, формальних і неформальних розмов, презентацій, дискусій і т.д. Завданням говоріння є вміння використовувати відповідні мовні засоби та стиль спілкування залежно від контексту [38].

Важливість говоріння полягає в наступних аспектах:

1. Здатність до ефективної комунікації. Говоріння є основним засобом спілкування і дозволяє людині виразити свої думки та почуття зрозуміло та ефективно. Це важливо для успішної комунікації в різних сферах життя, включаючи роботу, навчання та особисті стосунки.

2. Розвиток самовпевненості. Говоріння допомагає людині розвивати самовпевненість у власних мовних навичках і вміннях спілкуватися з іншими. Чим більше людина практикує говоріння, тим більш впевненою стає її мовленнєва поведінка.

3. Сприяння культурному розумінню. Говоріння дозволяє людині взаємодіяти з носіями мови та отримувати більш глибоке розуміння їхньої культури, традицій та способу життя. Це сприяє розширенню світогляду та поглибленню міжкультурного розуміння.

4. Практичне застосування мови. Говоріння дозволяє людині використовувати свої мовні навички на практиці, набувати досвіду в реальних комунікативних ситуаціях та розвивати свою мовленнєву компетенцію [42, с. 11-17].

Отже, говоріння є важливим аспектом вивчення мови, яке сприяє розвитку комунікативних навичок, самовпевненості, культурного розуміння та забезпечує практичне застосування мови в реальних ситуаціях спілкування.

Writing (Письмо)

Метою письма є здатність висловлювати свої думки, ідеї та почуття за допомогою письма. Письмова мовленнєва діяльність включає написання листів, есе, заміток, статей, звітів, документів тощо. Вона використовується в різних аспектах життя, таких як освіта, бізнес, наукові дослідження, особиста кореспонденція та багато іншого [40, с. 37-46].

Основні завдання письма включають:

1. Виразність і чіткість. Основним завданням письма є здатність висловлювати свої думки та ідеї чітко і виразно. Письмове висловлення повинно бути логічним, структурованим та зрозумілим для читача.

2. Використання мовних норм. Письмо вимагає знання і використання мовних норм, таких як правопис, граматики, пунктуація та стиль письма. Завданням письма є володіння цими мовними нормами та їх використання для досягнення зрозумілості та точності.

3. Організація і структура. При письмі важливо мати організовану структуру, щоб ідеї були логічно впорядковані та послідовно представлені. Завданням письма є вміння організувати свої думки та ідеї в письмовій формі.

4. Адаптація до аудиторії: При письмі важливо враховувати аудиторію, до якої звертається повідомлення. Завданням письма є вміння адаптувати стиль письма та мовні засоби до потреб та очікувань читача [16, с. 28-35].

Важливість письма полягає в наступних аспектах:

1. Засіб комунікації. Письмо є одним із основних засобів комунікації, особливо у віртуальному світі, де письмові повідомлення широко використовуються. Вміння ефективно писати важливе для успішного спілкування з іншими людьми.

2. Розвиток мови та мислення. Письмо сприяє розвитку мовних навичок, розширенню лексичного запасу та вдосконаленню граматичних вмінь. Воно також сприяє розвитку мислення, логічного мислення та критичного мислення.

3. Запис та збереження інформації. Письмова форма дозволяє зафіксувати та зберегти інформацію на довгий час. Вона дозволяє зберігати знання, передавати їх іншим поколінням та забезпечувати сталість та доступність інформації.

4. Креативність та самовираження. Письмо дозволяє виразити свою креативність, почуття та ідеї. Це може бути формою самовираження та способом виявлення своєї унікальності [30, с. 20-29].

Отже, письмо є важливим аспектом мовленнєвої діяльності, яке допомагає розвивати комунікативні навички, виразність, логічне мислення та сприяє ефективному обміну інформацією.

2.1.3 Особливості використання інтерактивних технологій на уроках англійської мови

На сучасному етапі мовна стратегія в освіті реалізується через комплексне та послідовне впровадження інновацій, які визначають нові вимоги до вивчення іноземних мов: З 2013 року Міністерство освіти запровадило обов'язкове вивчення двох іноземних мов у школі. Згідно з новою навчальною програмою, учні вивчатимуть одну іноземну мову з 1 класу та другу іноземну мову з 5 класу. Знання іноземних мов є запорукою успішної кар'єри та професійного розвитку, тому школа зобов'язана ознайомити учнів з особливостями міжкультурної комунікації.

Сьогодні існує багато різних методів і методик викладання англійської мови, як традиційних, так і сучасних. Необхідною умовою для вибору відповідного методу навчання як для вчителів, так і для учнів є знання інноваційних методик викладання. Основним завданням сучасного викладача є вибір методів і форм навчальної діяльності, які найкращим чином відповідають рівню розвитку кожного студента.

Процес оволодіння іноземною мовою відрізняється від оволодіння рідною мовою тим, що він є цілеспрямованим, оскільки самостійно структурується викладачем згідно з навчальною програмою і застосовується у спілкуванні в класі. Навчати спілкуванню іноземною мовою необхідно з перших уроків, коли запас мовних засобів ще не накопичений.

Основною метою навчання іноземної мови є розвиток комунікативної компетенції учнів, що означає здатність використовувати іноземну мову як засіб спілкування в різних сферах життя.

Сьогодні інтерактивні технології активно залучаються до шкільної освіти та ефективно сприяють засвоєнню навчального матеріалу, впливаючи на свідомість, емоції та вольові якості учнів, формуючи творчу особистість, здатну швидко та ефективно застосовувати набуті знання, вміння та навички у практичній діяльності в усіх сферах суспільного життя. Для успішного подолання викликів, що стоять перед сучасною школою, важливо створити ситуацію, за якої вчителі та учні стають повноцінними суб'єктами освітньої системи, а рівноправний діалог між вчителями та учнями є основою навчання [50, с. 28].

У цьому контексті підвищення ефективності навчання залежить від доречності використання різних методів викладання, які найкраще підходять безпосередньо до предмету та посилення навчального процесу в цілому.

У викладанні англійської мови слід використовувати методи, які стимулюють творчість і продуктивність студентів, які є активними і заохочують їх до спілкування та висловлення своїх думок англійською

мовою. Інтерактивні методи навчання якнайкраще відповідають цим вимогам.

На сьогоднішній день проблема впровадження інтерактивних методів навчання в школах настільки тісно пов'язана з усією системою освіти, що кількість наукових досліджень на цю тему стрімко зростає. Значний внесок у розвиток та популяризацію інтерактивних методів навчання зробили на початку 90-х років німецькі вчені - Арнольд Р., Шельтен А., Швейцер І., Стус Ф., Вайдіг І., Гітельман Л.Д. та Магура М.І. Інтерактивні методи навчання іноземних мов розглядаються як важливий засіб підготовки компетентних та конкурентоспроможних випускників.

У працях О. Пометун, Л. Пироженко, Г. Сиротенко та інших розглядаються питання, пов'язані із застосуванням інтерактивних методів у навчальному процесі.

Інтерактивний означає інтерактивний, тобто існує зворотній зв'язок між викладачем і студентом. Інтерактивне навчання - це вид діяльності, який передбачає взаємодію між учнем і навчальним середовищем, де навчальне середовище є джерелом досвіду [46]. У розумінні педагогічних методів інтерактивність означає спільне навчання, в якому і студенти, і викладачі є суб'єктами навчання.

Інтерактивність у навчанні можна визначити як здатність взаємодіяти, вчитися в режимі бесіди, діалогу та дії. Отже, інтерактивний метод - це метод, в якому студент є учасником. Учень не просто слухач або спостерігач, а активний учасник того, що відбувається в класі [17, с. 6].

У цьому типі організації студенти є повноправними учасниками навчального процесу. Роль викладача полягає насамперед у заохоченні студентів до самостійної роботи та пошуку шляхів досягнення певних цілей. В інтерактивному навчанні пріоритетною є діяльність студентів, а завдання викладача полягає у створенні необхідних умов для ефективного застосування методів і методик викладання, що сприяють розвитку спонтанності студентів.

Інтерактивна форма навчання пов'язана з комунікативно-діяльнісним підходом до вивчення іноземної мови, який переважає в сучасній школі. Згідно з концепцією навчання іноземних мов, соціальна взаємодія учнів розглядається як міжособистісне спілкування, головною особливістю якого є здатність одного зі співрозмовників приймати роль іншого як партнера по спілкуванню, відповідно інтерпретувати ситуацію і визначати власну поведінку. У практиці викладання іноземних мов інтерактивне навчання може бути пов'язане з розвитком критичного мислення як конструктивної інтелектуальної діяльності студентів [50, с. 28-36].

Інтерактивне навчання - один із сучасних напрямів активної взаємодії, за якого студенти взаємодіють з викладачем та іншими студентами, беруть активну участь у пізнавальних процесах і виконують творчі, дослідницькі та проблемні завдання в парах і групах. Джерелами активності студентів є мотивація та потреби студентів, навчальне середовище, в якому вони перебувають, особистість викладача, рівень кваліфікації студентів як партнерів по спілкуванню, засоби діяльності, а також форми спілкування та соціальної взаємодії, які використовуються в навчанні.

Інтерактивне навчання має як позитивні, так і негативні аспекти. До позитивних аспектів можна віднести

- Розвиток когнітивних навичок студентів (отримання, аналіз та застосування інформації з різних джерел);
- Поглиблене засвоєння знань;
- Оптимальний контроль з боку викладача;
- Взаємодія та партнерство між викладачем та студентами;
- Вивчення альтернативних підходів до оцінювання знань учнів.

Недоліками є відсутність розробленої методики проведення занять з іноземної мови та необхідність витратити значний час на вивчення конкретної інформації.

Перевагами інтерактивного навчання порівняно з традиційними методами є

- Участь усіх студентів;
- Розвиток командної роботи ;
- Розвиток доброзичливого ставлення до інших;
- Надання учням можливості висловлювати власні погляди ;
- Створення «ситуацій успіху»;
- Навчання багато чому за короткий час;
- Розвиток навичок толерантного спілкування;
- Вміння відстоювати власну думку та знаходити альтернативні шляхи вирішення проблем.

У навчанні іноземних мов інтерактивні технології можна розглядати як творчу діяльність, що створює ситуації мовної взаємодії та сприяє розвитку комунікативного досвіду учнів. Творчі комунікативні завдання можуть приймати різні форми, включаючи індивідуальні та колективні (робота в парах, групах). Найбільш яскраво це проявляється в процесі рольових, тематичних ігор, проектної роботи та розв'язання навчальних мовленнєвих ситуацій. Види діяльності, які активно впроваджуються в процес навчання іноземних мов у сучасній загальноосвітній школі, підтверджують існування тенденції до використання розвивального навчання, переорієнтації його типу з академічного на процесуально-мотиваційний напрямок [50, с. 31].

На нашу думку, ефективними у викладанні англійської мови є такі інтерактивні технології навчання, як робота в парах, потрійна робота, потрійне переключення, карусель, акваріум, великі кола, мікрофони, незакінчені речення, мозковий штурм, аналіз проблеми, мозаїка, кола ідей, рольові ігри (рольові ігри, імітація), дискусії, ток-шоу. Запропоновані технології та їх компоненти можуть ефективно використовуватися як для навчання, так і для відпрацювання знань, умінь і навичок на заняттях. Більше того, компонент інтерактивної технології може бути використаний замість дослідницької роботи на уроках, присвячених застосуванню знань, умінь і навичок, одразу після викладу викладачем нового матеріалу.

Використання запропонованої інтерактивної технології на уроці може сприяти ефективному повторенню вивченої лексики, поповненню словникового запасу, поглибленому засвоєнню навичок правильної вимови, розвитку уваги, пам'яті та мислення, а також формуванню навичок роботи в парах і групах.

Інтерактивна робота рідко використовується в процесі навчання письма. Інтерактивне навчання писемного мовлення в середній школі має формувати та розвивати навички обговорення, аналізу, перехресної перевірки та взаємного оцінювання [31, с. 4]. Аналіз есе показує, що учні зазвичай створюють зв'язні тексти, спираючись на свій мовний досвід, а не на знання будови речень. Тому вони не вміють структурувати свої письмові роботи відповідно до структурних, семантичних та комунікативних особливостей, не створюють вступ, який є своєрідним фоновим елементом твору, пишуть дуже довгі вступні розділи або не пов'язують кінець зв'язного тексту з його початком.

Інтерактивне навчання писемного мовлення – це організація спільної групової та самостійної навчальної діяльності, спрямованої на розвиток індивідуального писемного мовлення студентів, які виконують різні соціальні ролі (письменника, читача, редактора, учня, викладача) у процесі активного взаємного навчання. Для цього у процесі самостійного написання творчих робіт (від формулювання ідеї до остаточного написання) студенти розширюють свій мовний досвід, читаючи, аналізуючи і виправляючи як власне письмо, так і письмо інших. Такий вид навчання дозволяє організувати комунікацію та взаємодію між партнерами з метою спільного вирішення проблемних завдань.

Тому основним завданням навчання писемного мовлення в школі є ефективне продукування текстів необхідного обсягу і форми відповідно до заданих параметрів, а також розвиток практичних навичок і вмінь аналізувати та редагувати написані тексти з метою їх максимального вдосконалення [31, с. 5].

Методика, що використовується для організації інтерактивного письма, базується на основних принципах викладання англійської мови:

а) активність - всі студенти беруть участь у кожному етапі навчання письма та несуть відповідальність за вдосконалення своїх навичок. Використання інтерактивних методів навчання передбачає активну взаємодію між студентами, взаємопідтримку та участь у груповій роботі, що дозволяє зменшити кількість помилок на письмі;

б) особистісний розвиток - студентам створюються всі умови для особистісного зростання, пізнавальної активності та творчої самостійності, а також розвиваються найважливіші соціальні навички; та

в) розвиток писемного мовлення та його інтегрований зв'язок з іншими видами мовленнєвої діяльності (аудіюванням, читанням, говорінням) [36, с. 48-52].

Інтерактивне навчання максимізує одну з головних цілей викладання англійської мови в середній школі: розвивати вміння висловлювати свої думки англійською мовою як усно, так і письмово. Учні читають свої творчі тексти вголос у групах для поглиблення дискусії, а також самі читають тексти, щоб виправити себе та своїх однолітків. При цьому розвивається вміння сприймати, розуміти та осмислювати усне мовлення співрозмовника.

В інтерактивному навчальному процесі пріоритетним є питання запобігання помилкам, а також їх виправлення. Шляхом надання студентам вправ на виявлення, виправлення, аналіз та обговорення помилок в процесі інтерактивного навчання, а також шляхом перехресної перевірки письмових робіт студентів створюються умови для максимального уникнення помилок в усному мовленні студентів.

Ефективним способом заохочення студентів до читання є практика самостійного опрацювання письмових робіт. Така робота є ефективним способом використання лексики, засвоєної усно чи письмово, та повторення вивчених структур.

Таким чином, інтерактивні методи допомагають закріпити та оптимізувати процес навчання. На інтерактивних уроках учні - аналізують навчальну інформацію та засвоюють матеріал з творчим підходом - формують власну думку, коректно її висловлюють, доводять свою точку зору, дискутують та обговорюють - моделюють свій соціальний досвід, залучаючи різні життєві ситуації - творчу та проектну діяльність і розвивати навички самостійної роботи. Використання інтерактивного навчання не є самоціллю, а лише засобом для досягнення атмосфери в класі, яка оптимально сприяє співпраці, взаєморозумінню та доброзичливості, а також для повноцінної реалізації особистісно-орієнтованого навчання.

2.1.4 Розробка різних типів завдань

2.1.4.1 Розробка типів завдань за допомогою інтерактивних технологій для розвитку рецептивних видів мовної діяльності

Читання іноземною мовою є важливою комунікативною навичкою та необхідним інструментом для спілкування. Це також важливий компонент вивчення та опанування англійської як другої мови, без якого інші навички не матимуть сенсу. Набути і досягти цих компетенцій набагато складніше, ніж застосувати мову на практиці. Для старшокласників ця проблема є ще більш серйозною, оскільки Національне багатопредметне тестування (НМТ), програма незалежного зовнішнього оцінювання з іноземних мов, вимагає вміння читати і розуміти автентичні іншомовні тексти різних типів і жанрів [49].

У процесі вивчення іноземної мови читання зазвичай виконує кілька важливих функцій [2, с. 380]. Він слугує для 1) вивчення мови і культури; 2) самоосвіти, окремо від регулярної навчальної діяльності; 3) практичного оволодіння іноземними мовами; 4) формування і розвитку навичок говоріння та компетенції в інших видах комунікативної діяльності; 5) виховання і розвитку студентів у більш широкому сенсі; 6) збагачення і розширення

знань і досвіду студентів у різних сферах життя; 7) розвитку у студентів уміння сприймати і розуміти письмові тексти.

У наш час роль читання змінюється у зв'язку з тим, що в професійній та особистій діяльності важливо володіти вмінням швидко отримувати та аналізувати потрібну інформацію і використовувати її для вирішення конкретних завдань. Сьогодні процес читання передбачає не лише дослівне розпізнавання та розуміння письмових текстів, а й опрацювання різних типів інформації, представленої у вигляді романів, таблиць, графіків тощо. Власне, завданням формування розуміння прочитаного ми і займатимемося на основі наступних методів:

Методика 1. Запропонувати дітям самостійно прочитати текст, після чого проговорити з класом нові слова, виділити тематичну лексику.

Текст:

Traveling is an exciting and fun way to explore new places and learn about different cultures. When we travel, we get to see beautiful landscapes, try new foods, and meet interesting people. Let's take a virtual trip to the city of London, one of the most popular tourist destinations in the world!

London is the capital city of England and is famous for its rich history and iconic landmarks. One of the must-visit attractions in London is the Tower of London, a historic castle that has served as a royal palace, prison, and even a treasury. Inside the tower, you can see the dazzling Crown Jewels and learn about the fascinating stories behind them.

Another famous landmark in London is the Big Ben, a giant clock tower located near the Houses of Parliament. The clock tower is an impressive sight and its chimes have become an iconic symbol of London. You can also take a relaxing stroll along the River Thames and enjoy the view of the city's skyline.

If you're a fan of art and culture, a visit to the British Museum is a must. It houses a vast collection of artifacts and artworks from around the world, including the Rosetta Stone and the Egyptian mummies. Exploring the museum will take you on a journey through time and different civilizations.

Методика 2. Перевірити розуміння прочитаного матеріалу.

Питання до класу: «What is the text about?»

Методика 3. Задати класу загальні питання по тексту.

Питання:

- 1) Where is London located?
- 2) What is the Tower of London famous for?
- 3) What is the iconic symbol of London?
- 4) Which museum houses the Rosetta Stone?
- 5) What can you do along the River Thames?

Методика 4. Використати інтерактивну вправу «Vocabulary Scramble» для закріплення прочитаного. На окремих картках написані слова, пов'язані з текстом, зі змішаними літерами в кожному слові. Роздати картки учням і попросити їх розгадати слова та записати правильні написання. Потім учні можуть порівняти свої відповіді та виправити помилки.

Приклад:

Travel - vlrate

Explore - olperex

Adventure - vedanture

Destination - enstationsad

Sightseeing - tighseesing

Culture - tuleucr

Landmarks - sdalrkanm

Tourists - tsiorsut

Experience - pxneceiree

Memories – omiesmer.

Аудіювання - це рецептивна мовленнєва діяльність, під час якої слухач розуміє те, що він/вона чує і що належить до системи усного мовлення. Аудіювання - це складна мовна розумова діяльність. В її основі лежать природні здібності, сформовані в процесі розвитку індивіда, які дозволяють йому розуміти інформацію, що міститься в акустичних кодах, зберігати її в

пам'яті або на письмі, відбирати й оцінювати відповідно до своїх інтересів і завдань.

Методика 1. Розпізнавання країни за прослуханням текстом.

Приклади текстів:

1) This is a diverse country in Central Europe known for its rich culture, varied landscapes, and delicious food. It has a fascinating history and is home to famous composers, writers, and innovative industries. It's cuisine features sausages, pretzels, and traditional dishes like bratwurst and schnitzel. It hosts exciting festivals and events throughout the year and offers beautiful castles, towns, and cities to explore.

Відповідь: Germany

2) Nestled in South Asia, this country is a land of vibrant colors, diverse traditions, and ancient history. Its geographical location encompasses varied landscapes, from majestic mountains to tropical beaches and vast plains. The culture is a tapestry of ancient traditions, religious practices, and artistic expressions, with classical dance forms, intricate handicrafts, and spiritual rituals that captivate the senses. The cuisine is a flavorful journey, featuring a wide array of spices, aromatic herbs, and regional delicacies. From savory curries and aromatic biryanis to sweet treats like gulab jamun and jalebi, the culinary offerings are a feast for the palate. India is renowned for its architectural wonders, such as magnificent temples, grand palaces, and UNESCO World Heritage sites. Its bustling cities blend modernity with rich heritage, while rural areas offer glimpses of traditional village life. With its warmth, hospitality, and a wealth of cultural treasures, this destination promises an immersive and unforgettable experience for travelers.

Відповідь: India

3) Located in Northeast Africa, this country boasts a fascinating blend of ancient history, vibrant culture, and breathtaking landscapes. Its rich heritage dates back thousands of years, with iconic landmarks such as towering pyramids and magnificent temples that tell stories of ancient civilizations. The local culture is

characterized by traditional music, dance, and vibrant festivals that showcase the country's deep-rooted traditions. The cuisine is a delightful fusion of flavors, featuring aromatic spices, fresh ingredients, and dishes that have been passed down through generations. The country is blessed with diverse natural wonders, from the majestic Nile River to the mesmerizing Red Sea coastline. With its unique blend of history, culture, and natural beauty, this destination offers a truly unforgettable experience for travelers.

Відповідь: Egypt

4) Nestled in East Asia, this country is a captivating blend of ancient traditions and modern innovation. Its unique geography encompasses mountainous landscapes, lush forests, and stunning coastlines. The culture is steeped in a rich history, reflected in traditional arts such as tea ceremonies, calligraphy, and kabuki theater. The cuisine is renowned worldwide for its delicate flavors and meticulous presentation, with dishes like sushi, ramen, and tempura captivating the taste buds. Festivals are an integral part of the culture, with colorful celebrations like cherry blossom viewing and lively fireworks displays. The country is also known for its technological advancements, futuristic cities, and efficient transportation systems. With its harmonious blend of tradition and progress, this destination offers a truly immersive and unforgettable experience.

Відповідь: Japan

5) Located in North America, this country is known for its vast landscapes and natural beauty. From rugged mountains to pristine lakes and sprawling forests, the geography is diverse and breathtaking. The culture is a mosaic of influences, embracing traditions from around the world. The country's rich indigenous heritage is celebrated alongside vibrant multicultural communities. The cuisine reflects this diversity, offering a fusion of flavors and regional specialties. From poutine and maple syrup to fresh seafood and iconic Nanaimo bars, the food scene is a delightful journey for the taste buds. Canada is also known for its friendly people, outdoor activities like hiking and skiing, and world-class cities like Toronto, Vancouver, and Montreal. With its blend of stunning scenery, cultural richness,

and warm hospitality, this destination promises an unforgettable experience for visitors.

Відповідь: Canada

Методика 2. Завдання «Туристичний дайджест»: Учні слухають короткі оголошення про різні туристичні послуги (наприклад, екскурсії, готелі, ресторани) та відповідають на питання, пов'язані з цінами, розташуванням та деталями цих послуг.

Приклади:

1) Tour "City in Embroidery":

Price: 150 hryvnias per person.

Duration: 2 hours.

Meeting point: by the Taras Shevchenko monument.

Details: Learn about traditional Ukrainian culture and history by visiting the most beautiful embroidery shops and city landmarks.

Questions:

How much does the "City in Embroidery" tour cost per person?

Where is the meeting point for the "City in Embroidery" tour?

How long does the "City in Embroidery" tour last?

2) Hotel "Green Grove":

Location: 25 Park Street.

Price: Single room - 500 hryvnias per night, double room - 700 hryvnias per night.

Amenities: Free Wi-Fi, breakfast included, swimming pool, and fitness center.

Details: The hotel is surrounded by a beautiful park, making it an ideal place for relaxation and leisure.

Questions:

What is the price for a single room at the "Green Grove" hotel?

What is the address of the "Green Grove" hotel?

What amenities are available at the "Green Grove" hotel?

3) Restaurant "Delicacies":

Location: 10 Gastronomic Street.

Specialty: Traditional Ukrainian cuisine.

Prices: Average lunch price - 200 hryvnias per person.

Details: Indulge in authentic dishes prepared with ancient recipes and enjoy the vibrant atmosphere of the restaurant.

Questions:

How much does the average lunch cost at the "Delicacies" restaurant?

Where is the "Delicacies" restaurant located?

What is the specialty of the "Delicacies" restaurant?

Методика 3. Завдання "Подорож у місто": Учні слухають інструкції про маршрут подорожі в місті (наприклад, від вокзалу до площі) та виконують завдання, пов'язані з правильним розташуванням вказаних об'єктів на мапі або заповненням пропущених слів у реченнях.

Текст аудіювання: "Good day! I will tell you about the route of your trip through our wonderful city. Let's start from the train station. You should walk along Billington Street until you reach the intersection with Main Street. There, you will turn right and continue straight along Main Street until you reach Central Square. Central Square is the heart of the city, and you will find many interesting places there. The Town Hall is located on the square and it has a tall tower. Next to the Town Hall, there is a beautiful fountain where you can take a photo. From Central Square, you will turn left and continue your way along River View Street. On this street, you will find many cafes and shops. River View Street ends at the river, where there is a wonderful park for walking and relaxation. Enjoy your journey!"

Приклади завдань:

1) Complete the sentences.

- You should walk along _____ Street until you reach the intersection with Main Street.

- You will turn _____ and continue straight along Main Street until you reach Central Square.
- Central Square has a _____, which has a tall tower.
- From Central Square, you will turn _____ and continue your way along River View Street.

2) Answer the questions:

Where is the train station located?

Which way should you go from the train station to Central Square?

What is located at Central Square?

Which way should you turn from Central Square to get to River View Street?

3) Write the sequence of places in your route from the train station to the park on River View Street.

2.1.4.2 Розробка типів завдань за допомогою інтерактивних технологій для розвитку продуктивних видів мовної діяльності

Комунікативний підхід до навчання іноземних мов визначився в результаті наукових досягнень у галузі лінгвістики, а саме, методологічного осмислення теорії комунікативної лінгвістики та теорії психології і діяльності, відображених у працях О.О. Леонтьєва, І.О. Зимньої, Ю.І. Пассова, С.Ф. Шатілова, Г.В. Рогової та інших вчених, психології та методики викладання іноземних мов.

Методисти (Пассов Ю.І., Скалкін В.Л., Шубін Є.П. та ін.) виділили ряд типових комунікативних ситуацій, які за критерієм схожості об'єднані у великі групи, що отримали назву комунікативних доменів.

Іншими словами, метою є оволодіння мовою як засобом міжкультурної комунікації та набуття вміння користуватися іноземною мовою як засобом діалогу між культурами і цивілізаціями сучасного світу.

Ця мета означає досягнення учнями достатнього рівня комунікативної компетенції для спілкування в усній (говоріння, аудіювання) та письмовій

(читання, письмо) формах на основі конкретних сфер спілкування, ситуативних завдань, мовного та мовленнєвого матеріалу, що вивчається.

Існують різні види комунікативної компетенції

- Вербальна компетенція (лінгвістична компетенція): володіння мовним матеріалом для використання в усному та писемному мовленні;
- Мовленнєва компетенція: передбачає формування у студентів комунікативної компетенції та навичок у чотирьох видах мовленнєвої діяльності: аудіюванні, говорінні (монологічному та діалогічному), читанні та письмі; та
- Соціокультурна компетенція: розвиває знання учнів про соціокультурні особливості країни, мова якої вивчається, культурні цінності та морально-етичні норми своєї та інших країн, а також уміння використовувати їх у практичній діяльності;
- Соціолінгвістична компетенція: гарантує сформованість умінь використовувати в процесі спілкування мовленнєві реалії (приклади) країни, мова якої вивчається, та спеціальні правила мовленнєвої поведінки;
- Загальнопедагогічна компетентність: оволодіння стратегіями мовленнєвої діяльності для вирішення навчальних завдань і життєвих проблем.

Кожен освітній етап (початкова, середня та старша школа) характеризується не лише різним обсягом матеріалу для предметного та комунікативного навчання, а й різними методами навчання, стилями навчання та видами навчальної діяльності, залежно від рівня розвитку, інтересів та досвіду учнів. У цьому контексті кожен етап повинен мати свої цілі та завдання.

Застосування комунікативного підходу в процесі навчання іноземної мови означає, що формування комунікативної компетенції учнів відбувається через і за допомогою мовленнєвої діяльності учнів іноземною мовою. Іншими словами, засвоєння засобів спілкування (мовлення, лексики, граматики) розраховане на практичне застосування в комунікативному

процесі. Набуття навичок говоріння, аудіювання, читання та письма реалізується через практику таких видів мовленнєвої діяльності в процесі навчання в умовах, що моделюють реальні комунікативні ситуації. У цьому контексті навчальна діяльність учнів будується таким чином, що вони виконують вмотивовані дії з мовним матеріалом для вирішення комунікативних завдань, спрямованих на досягнення комунікативних цілей і намірів.

У реальному житті люди спілкуються через необхідність реалізації певних комунікативних намірів, досягнення або недосягнення яких визначає результат вербальної комунікації. У процесі спілкування комуніканти виступають носіями певних суспільних відносин, що виникають у певних сферах діяльності та реалізуються в певних мовленнєвих ситуаціях. Формування комунікативної компетенції можливе шляхом моделювання в навчальному процесі типових реальних ситуацій спілкування на різні теми, що виникають у різних сферах життя. Іншими словами, планування теми і змісту мовлення учня іноземною мовою визначається предметом, ситуацією і сферою спілкування.

Навчання іноземної мови в середній школі відбувається в різних сферах інтелектуального та повсякденного спілкування, таких як суспільне життя, побут, суспільно-політична, соціокультурна, професійна та ділова сфери.

Методи навчання відповідають на питання "Як навчати?". "Термін "метод" означає спосіб досягнення певної мети. У сучасній методиці викладання іноземних мов метод може трактуватися в широкому або вузькому сенсі. У широкому розумінні під методом розуміють систему прийомів навчання. У вузькому розумінні метод означає організований спосіб діяльності викладача та студента для досягнення поставлених навчальних цілей. У цьому сенсі метод - це спосіб забезпечення взаємодії між студентами та викладачами (у нашому дослідженні це комунікативно-орієнтований підхід).

Для активізації навчальної діяльності студентів викладачі використовують такі методи та прийоми: демонстрації, пояснення та структуровані вправи. Ці методи є універсальними і можуть бути використані в будь-якій методичній системі. Однак їхній взаємозв'язок і «зміст» визначаються принципами методики викладання. Комунікативний принцип визначає переважне використання комунікативних вправ у навчальному процесі.

Методика 1. Дискусія: Провести класову дискусію на тему «Чи важливо подорожувати?». Поділити клас на дві групи – «За» і «Проти». Кожна група має висловити свої аргументи та намагатися переконати інших учнів у своїй точці зору.

Методика 2. Розповідь про власні подорожі: Попросити учнів розповісти про свої найцікавіші подорожі. Вони можуть описати, де були, що робили та які емоції вони пережили. Запропонуйте використовувати нову лексику та фрази, які вони вивчили на уроках географії або англійської мови.

Методика 3. Рольова гра: Попросити учнів утворити пари і придумати діалог між туристом і туристичним агентом. Турист має запитати про різні послуги (готелі, екскурсії, ресторани) та отримати відповіді від агента. Потім пари можуть помінятися ролями.

Письмо відіграє важливу роль у житті кожної людини. Воно використовується у багатьох сферах діяльності. Зараз письмо є невід'ємною частиною викладання іноземних мов і переплітається з іншими видами мовленнєвої діяльності, такими як говоріння, аудіювання та читання.

Письмо є результатом накопичення досвіду і виникає на основі усного мовлення, яке фіксує і відображає культуру і традиції країни.

Дослідники трактують письмо по-різному, але всі вони підкреслюють, що письмо є надзвичайно багатогранним і складним явищем. Методисти розглядають письмо як засіб комунікації, який, окрім усного мовлення, використовує графічні символи для запису інформації та передачі її на відстані з метою збереження у просторі та часі.

Сучасні дослідники розрізняють поняття «письмо» і «писемність». Одні використовують лише термін «письмо» і підкреслюють його вузькоспеціалізоване чи широке значення, інші вказують на те, що письмо базується на вмінні писати. Розрізнення необхідне, оскільки процес письма складається з двох етапів:

- 1) використання букв для утворення слів;
- 2) складання письмового повідомлення, включаючи слова та речення [54].

Письмо - це вміння висловлювати свої думки в письмовій формі і включає в себе :

- 1) вміння структурувати речення;
- 2) вміння забезпечувати цілісність, зв'язність, повноту та адресність письмових текстів;
- 3) вміння структурувати певні типи та види письмових робіт (наприклад, наявність вступу, основної та заключної частин);
- 4) вміння формувати письмові тексти та документи відповідно до мови та традицій країни, в якій вони написані [48].

Вони також набувають навичок письма, правопису, композиції, словникового запасу та граматики.

Навички письма та писемного мовлення розвиваються через засвоєння орфографії та графіки. Тому письмо визнано важливим інструментом у вивченні мови. Воно допомагає засвоювати мовний матеріал (лексику та граматику), а також розвивати навички читання та говоріння.

Навчання писемного мовлення вимагає виконання низки мовленнєвих та мовних вправ, спрямованих на засвоєння продуктивного словникового запасу, граматичних навичок та навичок говоріння, а також включає в себе навички комунікативного писемного мовлення.

Комунікативне писемне мовлення - це вид мовленнєвої діяльності для письмового спілкування, метою якого є розвиток вміння створювати різні типи письмових повідомлень [71].

Багато правил письма запозичені з рідної мови (наприклад, положення руки, правопис). Процес навчання навичкам письма іноземною мовою позитивно впливає на розвиток пам'яті.

Здатність утворювати речення зі слів і речення з речень базується на навичках письма, виборі лексичних одиниць і граматичних моделей, тому продуктом писемного мовлення є письмовий текст. Т. Хедж класифікує типи і види письма наступним чином:

- 1) письмова робота (есе, дослідження, звіти, перекази, рецензії, анотації, тези, нотатки);
- 2) професійне письмо (ділові листи, звіти, резюме, заяви, офіційні повідомлення, контракти, меморандуми, оголошення, статті);
- 3) соціальне письмо (записки, листи, запрошення, повідомлення);
- 4) особисте письмо (щоденники, щоденники, адреси, рецепти, покупки, списки);
- 5) творче письмо (поезія, оповідання, вірші, драматургія, сценарії) [85].

Методика 1. Лист-запрошення: Попросити учнів уявити, що вони мають можливість запросити свого друга до свого улюбленого місця. Вони мають написати лист-запрошення, в якому розповідають про це місце, активності, які вони планують робити та чому це їх улюблене місце.

Методика 2. Міні-звіт про подорож: Попросити учнів уявити, що вони повертаються з цікавої подорожі і мають написати короткий міні-звіт про свою подорож. Вони можуть поділитися своїми враженнями, описати місця, які вони відвідали, та події, які відбулися під час подорожі.

Методика 3. Опис місця: Попросити учнів обрати своє улюблене місце, яке вони відвідали або хотіли б відвідати, і написати про нього короткий опис. Вони можуть описати його географічне положення, визначні місця, природні красоти та свої враження від цього місця.

РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА ЕЛЕКТРОННОГО ПОСІБНИКА ДЛЯ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА ОСНОВІ МЕТОДУ CLIL

3.1 Концепція створення електронного посібника.

Створення електронного посібника з англійської мови є важливою концепцією з кількох причин:

1. Доступність та зручність.

Електронні посібники забезпечують швидкий та легкий доступ до матеріалів. Користувачі можуть отримати необхідну інформацію в будь-який зручний для них час та місце.

2. Інтерактивність.

Електронні посібники часто дозволяють взаємодію з вмістом, використовуючи мультимедійні елементи, відео, аудіо та інші інтерактивні функції. Це поліпшує процес навчання та засвоєння матеріалу.

3. Адаптивність.

Електронні посібники можуть бути легко оновлюваними та адаптованими до нових вимог та тенденцій у вивченні англійської мови. Вони можуть враховувати потреби різних категорій користувачів.

4. Ефективність навчання.

Використання різноманітних медіаформатів дозволяє краще усвідомлювати та запам'ятовувати матеріал. Електронні посібники можуть включати ігри, тести та інші методи для покращення засвоєння навчального матеріалу.

5. Глобальний доступ.

Електронні посібники дозволяють глобальний доступ до навчальних ресурсів. Це особливо важливо для тих, хто вивчає англійську як іноземну мову, де доступ до якісних матеріалів може бути обмеженим.

6. Економія ресурсів.

Електронні посібники зменшують потребу в друкованих матеріалах, що сприяє економії ресурсів та дбає про навколишнє середовище.

Для успішного створення електронного посібника з англійської мови, необхідно ретельно продумати кілька ключових аспектів. Визначення цільової аудиторії є критичним кроком, оскільки дозволяє адаптувати матеріал до різних рівнів знань та потреб користувачів. Вибір оптимальної платформи, такої як веб-сайт чи онлайн-платформа для навчання, та використання відповідних інструментів, таких як веб-конструктори чи спеціалізовані програми, визначає зручність роботи над проектом. Створення структури посібника, розділення на логічні розділи та підрозділи з визначенням ключових тем і навчальних аспектів, забезпечить систематизований підхід до навчання.

Використання мультимедійних елементів, таких як відео, аудіо та ілюстрації, відіграє важливу роль у поліпшенні сприйняття матеріалу та підвищенні зацікавленості користувачів. Забезпечення можливостей взаємодії через завдання та тести дозволяє ефективно перевіряти розуміння інформації. Важливо підтримувати адаптованість посібника до різних рівнів знань та враховувати сучасні тенденції у вивченні мов, такі як інтерактивність та гейміфікація.

Перед релізом необхідно провести тестування, враховуючи зворотний зв'язок від потенційних користувачів, для виявлення можливих недоліків та подальшого вдосконалення якості посібника. Крім того, оптимізація для пошукових систем забезпечить ефективний пошук та доступність контенту для широкого кола зацікавлених осіб.

Технічні аспекти електронного посібника включають ряд елементів та технологій, що забезпечують його функціональність та ефективність:

1. Веб-платформа. Вибір веб-платформи для розміщення електронного посібника є ключовим етапом. Популярні серед них - WordPress, Moodle, або спеціалізовані платформи для онлайн-навчання.

2. Веб-дизайн та адаптивність. Оформлення та дизайн веб-інтерфейсу повинні бути зручними та естетично приємними. Адаптивність забезпечує коректне відображення контенту на різних пристроях та розмірах екрану.
3. Мультимедійні елементи. Використання відео, аудіо, зображень та інших мультимедійних елементів для наочності та покращення розуміння матеріалу.
4. Інтерактивність та гейміфікація. Введення елементів взаємодії, гри або викликів може підвищити мотивацію та покращити засвоєння матеріалу.
5. Електронні тести та оцінки. Включення електронних тестів та оцінювань для перевірки розуміння та визначення успішності користувачів.
6. Адміністративна панель. Наявність зручної адміністративної панелі для авторів та адміністраторів для легкого управління та редагування контенту.
7. SEO оптимізація. Врахування SEO-аспектів для підвищення видимості посібника в пошукових системах.
8. Аналітика та відстеження прогресу. Використання інструментів аналітики для відстеження активності користувачів та оцінки ефективності посібника.
9. Інтеграція з соціальними мережами. Можливість взаємодії та обміну контентом через соціальні мережі.
10. Безпека та контроль доступу. Забезпечення захисту інформації та можливості контролю доступу до контенту.
11. Хмарні технології та зберігання даних. Використання хмарних технологій для забезпечення надійного зберігання та доступу до даних.

Загальною метою технічних аспектів є створення ефективного, зручного та безпечного середовища для навчання та взаємодії користувачів з електронним посібником.

3.2 Програмна реалізація електронного посібника.

Створення електронного посібника для вивчення англійської мови на основі конструктора сайтів є важливим завданням у відповідь на зростаючий інтерес до онлайн-освіти. У розділі розглянуто технічний алгоритм створення ефективного електронного посібника з використанням конструктора сайтів, зокрема Wix.

Пункт 1: Обґрунтування вибору конструктора сайтів Wix.

1.1 Технічні характеристики Wix.

Wix надає інтуїтивний веб-інтерфейс, що спрощує процес створення веб-сайтів.

Вбудовані інструменти дозволяють додавати та керувати великою кількістю мультимедійних елементів: текст, зображення, відео, аудіо тощо.

Широкий вибір готових шаблонів, які можна використовувати для початкового дизайну.

Можливості створення інтерактивних елементів та тестів для поліпшення вивчення.

Пункт 2: Кроки створення електронного посібника на Wix.

2.1 Реєстрація та створення проекту.

Було зареєстровано обліковий запис на сайті Wix та створіть новий проект для електронного посібника.

2.2 Вибір шаблону та структури.

Оберано відповідний шаблон для основи вашого посібника та створено структуру сторінок (наприклад, "Граматика", "Словник", тощо).

2.3 Додавання контенту.

Вставлено текстовий матеріал, використовуючи редактор Wix, і додано картинки, що ілюструють концепції.

2.4 Мультимедійні елементи.

Додано відеоуроки та аудіофайли, використовуючи можливості вбудовування мультимедійних елементів.

2.5 Інтерактивні вправи.

Створено інтерактивні вправи та тести, використовуючи вбудовані інструменти для створення вікторин та вправ.

2.6 Мобільна оптимізація.

Перевірено та оптимізовано вигляд посібника для мобільних пристроїв, враховуючи різні розміри екранів.

2.7 Попередній перегляд і публікація.

Переглянуто та випробувано електронний посібник в режимі попереднього перегляду перед публікацією. По закінченні, опубліковано сайт.

Пункт 3: Оцінка та підтримка.

3.1 Відстеження використання.

Використано вбудовані аналітичні інструменти Wix для відстеження використання та взаємодії користувачів із посібником.

3.2 Підтримка та оновлення.

Надано зручний канал для отримання фідбеку від користувачів та було регулярно оновлено матеріали згідно з потребами аудиторії.

Створення електронного посібника включало в себе використання різних технологій та мов програмування для забезпечення його функціональності та ефективності. Важливо врахувати деталі цих елементів у контексті прикладної лінгвістики. Нижче подається детальний опис використаних технологій та мов програмування:

HTML (Hypertext Markup Language) використовувався для розмітки гіпертексту в електронному посібнику. Ця мова дозволяє створювати структуру документу та визначати взаємодію між різними частинами контенту.

CSS (Cascading Style Sheets) використовувався для створення каскадних таблиць стилів, що забезпечували зовнішній вигляд та форматування електронного посібника. За допомогою CSS можна було контролювати колір, шрифти, розташування елементів та інші аспекти дизайну.

JavaScript був використаний для додавання інтерактивності до електронного посібника. Скрипти на JavaScript дозволили впроваджувати елементи взаємодії, такі як тести, відповіді на користувальницькі дії, а також динамічно змінювати вміст сторінок.

PHP (Hypertext Preprocessor) використовувався для обробки форм, зберігання та обробки даних, а також для роботи з базою даних. Ця серверна мова програмування забезпечувала функціональність для інтерактивності та управління контентом.

MySQL був використаний як система управління базами даних для зберігання та організації інформації, наприклад, результатів тестів, даних користувачів та інших важливих елементів електронного посібника.

Веб-сервер - для розгортання та доступу до електронного посібника в Інтернеті використовувався веб-сервер, такий як Apache.

Ці технології та мови програмування були впроваджені в електронний посібник для забезпечення комплексної функціональності, інтерактивності та ефективного управління контентом у контексті прикладної лінгвістики.

ВИСНОВКИ

Метод CLIL є інтегрованим та комплексним підходом, який об'єднує інтеграцію мови та предметного змісту, активну комунікацію, колаборативне навчання та використання сучасних інтерактивних технологій. Цей підхід сприяє більш ефективному та спрямованому навчанню, сприятливому розвитку мовних та предметних компетенцій учнів, а також підвищенню їх мотивації до вивчення.

Технологія CLIL ґрунтується на двох основних ідеях, які можна вважати її методологічною основою, оскільки вони прямо сприяють розвитку компетенцій учнів. В контексті основних прийомів методу CLIL даний підхід зосереджується на темі, а учні вивчають мову через зміст, тобто основою технології є предмет, а не мова. Це означає, що учні займаються вивченням іноземної мови шляхом вивчення предметних тематик, що дозволяє їм зрозуміти мову в контексті реальних ситуацій.

Друга ідея полягає в тому, що використовуючи теми, з якими учні вже знайомі, які вони недавно вивчали рідною мовою, вони можуть узагальнити та поглибити свої знання. Це нове знайомство дозволяє їм звертати увагу на деталі, які раніше залишалися непоміченими. Таким чином, учні мають можливість розширити свої знання через порівняння та вивчення нового матеріалу в іноземній мові на основі вже відомої їм теми.

У процесі впровадження технології CLIL вивчення дисциплін іноземною мовою має бути поступовим і етапним. На початковому етапі рекомендується використовувати підхід, який сприяє практичній реалізації принципу «подвійного входження знань». Це означає, що розвиток іншомовної комунікативної компетентності здійснюється не лише через вивчення мовних дисциплін, а й через використання мови під час навчання немовних предметів.

Методичний підхід CLIL в різних європейських країнах базується на чотирьох основних принципах, а саме: інтеграція мови та вмінь у предмети; активна участь учнів в навчальному процесі; оцінка якості мовної та

предметної роботи; співпраця між вчителями мови та вчителями інших предметів. Вони охоплюють культурне і мовне оточення та спрямовані на досягнення предметних і освітніх цілей. Кожен з цих аспектів має різні реалізації, залежно від віку учнів, соціально-лінгвістичного середовища та рівня занурення у CLIL.

У CLIL рекомендується використовувати широкий спектр методів навчання, заснованих на завданнях. Завдання також застосовуються на предметних уроках, проте у CLIL важливо забезпечити наявність завдань, що сприяють розвитку знань іноземної мови, активної ментальної діяльності та взаємодії. Педагоги визнають, що до того часу, поки учні активно беруть участь у процесі навчання, складно поєднувати цілі щодо мовних і предметних навичок, таких як висловлювання, обговорення, використання отриманої інформації та оцінювання своїх знань і навичок через ці дії.

Прийоми, що використовуються в методі CLIL, включають: використання аутентичних матеріалів, які використовуються в реальних ситуаціях комунікації та представляють реальну мову і культуру. Використання аутентичних матеріалів у методі CLIL допомагає учням розвивати навички розуміння та використання мови в аутентичних контекстах; інтеграція мовних навичок і змістового навчання. Цей прийом передбачає поєднання навчання мови з навчанням предметного матеріалу. Учні не тільки вивчають мову, але й застосовують її для сприйняття, розуміння та виконання завдань, пов'язаних з предметними знаннями; використання додаткових ресурсів та засобів навчання, що допомагає підтримувати учнів у процесі навчання та створює мотивуюче середовище. Це можуть бути інтерактивні дошки, комп'ютерні програми, веб-сайти, мультимедійні презентації, відео- та аудіоматеріали, онлайн-ресурси тощо; комунікативні завдання та проекти, що передбачає використання завдань та проектів, які активно залучають учнів до комунікації та співпраці. Це можуть бути рольові ігри, дебати, створення колективних проектів, презентації, розв'язування проблемних ситуацій тощо. Комунікативні завдання та проекти

сприяють розвитку мовленнєвих навичок, здатності до співпраці та розв'язання завдань у групі, а також розвивають креативне та критичне мислення учнів; підтримка розвитку мовлення та мовної компетенції, що включає застосування методик, спрямованих на розвиток мовлення та мовної компетенції учнів. Це можуть бути різні види мовних вправ, мовні ігри, рольові ситуації, діалоги, диктанти, аудіювання, вимова, письмо тощо. Ці методи допомагають учням практикувати та вдосконалювати мовні навички, розширювати словниковий запас, вдосконалювати граматичні структури та навички правильного вживання мови.

Контекстуалізація в методі CLIL передбачає використання мови в реальних ситуаціях та контекстах, що мають практичну цінність. Це означає, що мовні навички та знання використовуються для розв'язання реальних проблем або завдань, які мають значення для учнів. Наприклад, учні можуть проводити дослідження на певну тему, створювати проекти, розбирати ситуації, моделювати реальні сценарії. Контекстуалізація допомагає учням бачити зв'язок між мовою та реальним життям, мотивує їх активно використовувати мову та розвиває навички критичного мислення.

Колаборативне навчання передбачає спільну роботу та взаємодію між учнями. Вони працюють у групах або парах, спільно вирішують завдання, обговорюють ідеї та діляться знаннями. Цей прийом сприяє розвитку комунікативних та соціальних навичок учнів, він допомагає учням навчатися один у одного, вирішувати проблеми у співпраці та розвивати навички колективної роботи.

Формативна оцінка в методі CLIL передбачає систематичне збирання інформації про навчальні досягнення учнів з метою забезпечення їхнього навчального прогресу. Цей прийом дозволяє вчителям отримувати зворотний зв'язок про те, як учні засвоюють мову та предметні знання, щоб вчасно реагувати на потреби учнів та вдосконалювати навчальний процес.

Формативна оцінка може включати різноманітні методи, такі як оцінювання завдань, попередні та післяурочні тести, самооцінювання,

партнерська оцінка, портфоліо робіт учнів тощо. Ці методи допомагають вчителям зрозуміти, які аспекти навчання потребують удосконалення, і дозволяють учням отримувати зворотний зв'язок щодо свого прогресу та досягнень.

Використання візуальних засобів і матеріалів є важливим аспектом методу CLIL. Візуалізація включає використання графічних зображень, схем, діаграм, ментальних карт та інших візуальних засобів для представлення і структурування інформації. Цей прийом допомагає учням зрозуміти складні концепти, встановлювати зв'язки між різними елементами та запам'ятовувати інформацію. Візуалізація також стимулює творчість учнів та сприяє їхньому активному залученню до навчального процесу.

Інтеграція медіа та технологій включає використання різних медіа-ресурсів та технологій для підтримки навчання. Це можуть бути комп'ютерні програми, інтерактивні дошки, відео- та аудіоматеріали, онлайн-ресурси тощо. Інтеграція медіа та технологій допомагає зробити навчання більш цікавим, доступним та зворотним. Вона стимулює активну участь учнів, сприяє використанню різних мовних навичок і підтримує розвиток.

Рефлексія та метакогніція передбачає активне залучення учнів до процесу самооцінювання та рефлексії над своїм навчанням. Він спонукає учнів задуматися над своїми стратегіями навчання, оцінити свої досягнення, визначити свої сильні та слабкі сторони. Рефлексія та метакогніція допомагають учням контролювати та регулювати своє навчання.

Важливо зазначити, що ці прийоми не є вичерпним списком, а лише представляють деякі основні аспекти методу CLIL. Використання комбінації цих прийомів залежить від конкретних потреб, цілей та контексту навчання

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Байша К. М., Стеценко Н. М. Використання предметно-мовного інтегрованого навчання у професійній підготовці менеджерів. Інноваційна педагогіка. Випуск 32. Т. 1, 2021. С. 37 – 41.
2. Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. Методика навчання іноземних мов і культур : теорія і практика. Київ, 2013. 590 с.
3. Борецька Г. Е. Сучасні технології формування англomовної компетенції в говорінні в учнів основної і старшої школи. Іноземні мови, № 2, 2010. с. 23 – 26.
4. Воробйова І. Міжпредметні зв'язки у контексті поглиблення соціокультурного компонента навчання іноземних мов. Іноземні мови в навчальних закладах. 2008. Вип. 1(29). С. 33 – 40.
5. Горкун М. Г. Роль мови і мовної практики в навчанні іноземних мов. Наукові записки НаУКМА. Т. 22. Ч. І. 2003. 50 с.
6. Гороль П. К. Сучасні інформаційні засоби навчання. Вінниця : ВДПУ імені М. Коцюбинського, 2004. 535 с.
7. Граючись вчимося. Англійська мова : програма та методичні рекомендації : С. Гунько, Л. Гусак, З. Лещенко та ін. Київ : Редакції газет з дошкільної та початкової освіти, 2013. 88 с.
8. Гунько С. Новий підхід до вивчення англійської мови на початковому етапі. Початкова школа. науково-метод. журн. 2011. № 8. С. 32 – 34.
9. Гусак Л., Лещенко З., Чухнова О. Впровадження методу асоціативних символів на початковому етапі вивчення іноземної мови. Рідна школа. 2016. № 1. С. 31 – 36.
10. Гусєва Г. Можливості профілізації викладання іноземних мов на інтегрованій мовній платформі CLIL. Сучасні підходи до навчання іноземної мови. Шляхи інтеграції школи та ВНЗ : Матеріали V Міжнародної конференції (Харків, 17 квітня 2015 р.) Харків, 2015. С. 28 – 30.

11. Євтушенко Н. Особливості використання методики предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL) при підготовці студентів-філологів педагогічних вузів. Актуальні питання гуманітарних наук. 2019. Т. 1. № 26. С. 77 – 82.
12. Євтушенко Н. Використання методики предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL) у процесі підготовки студентів за спеціальністю «інформатика і мова» (бакалаврського рівня). Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Соціальні комунікації 2020. Том 31 (70) № 4 Ч. 2, С. 68 – 72.
13. Задорожна І. П. Теоретико-методичні засади організації самостійної роботи майбутніх учителів з оволодіння англomовною комунікативною компетенцією. Київ, 2012. 770 с.
14. Захарченко А. О. Особливості організації навчання англійської мови на ранньому етапі. Англійська мова у початковій школі. 2008. № 1 (38). С. 28 – 31.
15. Інтерактивні технології навчання : теорія, досвід : метод. посіб. авт. уклад. : О. Пометун, Л. Пироженко. К. : А.П.Н. 2002. 136 с.
16. Калініна Л. В. Навчання творчого письма іноземною мовою у старших класах середньої школи. Іноземні мови. 1996. №1. С. 28 – 35.
17. Коваленко О. Концептуальні зміни у викладанні іноземних мов у контексті трансформації іншомовної освіти. Іноземні мови в навчальних закладах. Педагогічна преса, 2003. С. 4 – 10.
18. Коваль Т. І. Інтерактивні технології навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах. Електронне наукове фахове видання : Інт інформ. технологій і засобів навчання АПН України, Ун-т менеджменту освіти АПН України. 2011. № 06. Том 26. 291 с.
19. Коваль Т. І. Підготовка викладачів вищої школи: інформаційні технології у педагогічній діяльності: навч.-метод. Посібник. К. : Видавничий центр КНЛУ, 2009. 380 с.

20. Ковальова Н. І. Застосування методу CLIL в навчанні англійської мови як іноземної у закладах освіти. Наукові записки Кіровоградського національного технічного університету. Серія : Педагогічні науки, 2018, т. 30, с. 44 – 49.
21. Ковтун О. В. Мовленнєва діяльність як категорія лінгводидактики. Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського (зб. наук. праць). Вип. 1-2. Одеса : ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, 2009. С. 103 – 112.
22. Комар О. А. Модернізація сучасного навчально-виховного процесу : зб. Наукових праць. Частина II. К.: Мінімум, 2005. С. 159 – 166.
23. Конференція CLILiG в Україні «Предметно-мовне інтегроване навчання німецькою мовою: можливості, переваги та задачі» від 13.10.2017, м. Київ. Режим доступу : www.programm_ukrainisch.pdf
24. Кордюк, О. М., Шевченко, І. В. Переваги використання методики CLIL в процесі навчання майбутніх вчителів англійської мови сучасних ВЗО України. Young scientists, № 6. 2018. С. 177 – 180.
25. Кочубей Н. Характеристика інтерактивного навчання англійського діалогічного мовлення молодших школярів. Теоретичні питання культури, освіти та виховання : зб. наук. праць : за заг. ред. проф. Матвієнко О. В. К. : Вид. центр КНЛУ, 2010. Вип. 42. С. 133 – 139.
26. Круківська І. А., Круківський М. М. Використання міжпредметних зв'язків на уроках англійської мови. Іноземні мови. 2002. № 3. С. 12–19.
27. Кузьменко О. М. Методика CLIL у викладанні іноземних мов у закладах загальної середньої освіти. Педагогічний альманах, 2019, № 34. С. 110 – 114.
28. Лалак Н. В. Інтерактивна модель навчання студентів: проблеми та перспективи. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : «Педагогіка. Соціальна робота» : збірник наукових праць ЗОІППО. № 1 (27). 2017 – 2011. Вип. 20. С. 69 – 70.

29. Лисовець І. П. Інтегроване навчання аудіювання і усного мовлення. Англійська мова і література. 2004. № 3.
30. Литвин С. В. Навчання учнів старшої загальноосвітньої школи писемного спілкування англійською мовою : автореф. дис. ...канд. пед. наук. К., 2002. С. 20 – 29.
31. Литвин С. В. Система вправ для навчання писемного спілкування учнів старших класів середньої загальноосвітньої школи. Іноземні мови. 2001. № 1. С. 4 – 9.
32. Луцик І. Г. Дидактичні умови інтерактивного навчання предметів суспільно-гуманітарного циклу в педагогічних коледжах : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 – теорія навчання. Кривий Ріг, 2011. 20 с.
33. Луцик І. І. Методика застосування CLIL у навчанні іноземних мов. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2018. Т. 8, № 4. С. 21 – 28.
34. Маслова Л. В. Застосування методу CLIL в навчанні англійської мови як іноземної у вищій школі. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука», 2017, № 5 (5). С. 97 – 100.
35. Матвієнко К. О. Методика формування англословної компетентності в монологічному мовленні з використанням ігрових технологій. Київ, 2018. 86 с.
36. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах : кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. Вид. 2-ге, випр. і перероб. К. : Ленвіт, 2002. 328 с.
37. Методика навчання іноземних мов і культур : теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів : Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. : за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с.
38. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах: підручник : Л. С. Панова, І. Б. Андрійко, С. В. Тезікова та ін. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 328 с.

39. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах : Підручник для вузів : кер. кол. авторів Ніколаєва С. К. К.: Ленвіт, 1999. 320 с.
40. Мірошник І. В. Вправи для формування англомовної граматичної компетенції в учнів початкової загальноосвітньої школи. Іноземні мови : ІМ : наук.- метод. журн. 2011. № 2. С. 37 – 46.
41. Нікіфорчук С. С., Щербакова О. Л. Аспекти провадження предметно-мовного інтегрованого навчання у ВНЗ. Молодий вчений. № 12(52). 2017. С. 490 – 492
42. Ніколаєва С. Ю. Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентнісного підходу. Іноземні мови : наук.-метод. журн. : засн. Київський лінгвістичний університет і вид-во «Ленвіт». Київ : Вид-во «Ленвіт», 2010. № 2. С. 11–17.
43. Ніколаєва С. Ю. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник. К.: Ленвіт, 2004. 360 с.
44. Петрусевич Ю. А. Види та форми інтерактивних технологій для навчання майбутніх учителів монологічного мовлення. Вісник КНЛУ. Серія «Педагогіка і психологія». Вип. 19. Київ : КНЛУ, 2011. С. 131–141.
45. Побірченко Н., Коберник Г. Інтерактивне навчання в системі нових освітніх технологій. Початкова школа. 2004. № 10. С. 8 – 10.
46. Пометун І. О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : Наук.-метод. Посібник. К.: Видавництво А.С.К., 2004. 192 с.
47. Потенко Л. Інноваційне навчання як запорука підвищення ефективності освітніх процесів у вищій школі. Вісник Університету банківської справи Національного банку України. 2014. № 3. С. 20 – 24.
48. Практикум з методики навчання іноземних мов і культур у загально: освітніх навчальних закладах : англ. мова, нім. мова, франц. мова, ісп. мова: навчальний посібник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів : Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. Ірпінь, 2016. 398 с.

49. Програма ЗНО з англійської мови 2023 року. Освіта.UA. Режим доступу : https://osvita.ua/test/program_zno/1005/
50. Редько В. Інтерактивні технології навчання іноземної мови. Рідна школа. 2011. № 8 – 9. С. 28 – 36.
51. Руднік Ю. В. Впровадження методики предметно-мовного інтегрованого навчання: за і проти (світовий досвід). Режим доступу : <http://elibrary.kubg.edu.ua/2896/1/>
52. Сисоєва С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих : навч.-метод. посіб. НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. К. : ВД «ЕКМО», 2011. 320 с.
53. Стиркіна Ю. Переваги та проблеми предметно-мовного інтегрованого навчання. Scientific World Journal. 2020. № 4. С. 39 – 46.
54. Тарнопольський О. Б., Кожушко С. П. Методика навчання студентів вищих навчальних закладів письма англійською мовою. Вінниця : Нова Книга, 2008. 288 с.
55. Тарнопольський О. Навчання через зміст, змістовно-мовна інтеграція та іншомовне занурення у викладанні іноземних мов для професійних цілей у немовних вишах. Іноземні мови. 2011. № 3. С. 23 – 27.
56. Український педагогічний словник : уклад. С. У. Гончаренко. К. : Либідь, 1997. 376 с.
57. Ходаковська О. Особливості методики предметно-мовного інтегрованого навчання. Режим доступу : <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/11/63.pdf>
58. Шевченко І. В., Кордюк О. М. Переваги використання методики (CLIL) в процесі навчання майбутніх вчителів англійської мови у сучасних ВЗО України. Young Scientist 2018, № 6 (58). С. 177 – 180.
59. Шевченко О. В. Застосування методу CLIL в процесі вивчення англійської мови в умовах української школи. Наукові записки Кіровоградського національного технічного університету. Серія : Педагогічні науки, 2019. Т. 43. С. 107 – 111.

60. Яременко Н. Сутність предметно-мовного інтегрованого навчання під час вивчення англійської мови немовних факультетів. Проблеми теорії і методики навчання іноземних мов. 2019. № 1. С. 134 – 139.
61. Ball P. What is CLIL? Access mode : <http://www.onestopenglish.com/clil/methodology/articles/article-what-is-clil/500453.article>
62. Brewster J. Thinking Skills for CLIL. Access mode : <https://cutt.ly/h1cIOjm>
63. CLIL implementation with pools of resources for teachers, students, and pupils. Access mode : https://languages.dk/clil4u/#Project_background
64. Coonan C. M. Insider views of the CLIL class through teacher self-observation–introspection. International Journal of Bilingual Education and Bilingualism. 2007. Vol. 10. No. 5. P. 625 – 646.
65. Coyle D. CLIL – a pedagogical approach. Encyclopedia of Language and Education. Springer, 2008. Access mode : <http://blocks.xtec.cat/clilpractiques1/files/2008/11/slrcogle.pdf>
66. Coyle D. Content and Language Integrated Learning Motivating Learners and Teachers. Access mode : www.blocs.xtec.cat/clilpractiques1/files/2008/11/slrcogle.pdf
67. Coyle, D., Hood, P., & Marsh, D. (2010). CLIL : content and language integrated learning. Cambridge, UK : Cambridge University Press. European Network on Education. 2007. Luxembourg, LU : Office for Official Publications of the European Communities. P. 20 – 60.
68. De Jong T. Cognitive load theory, educational research, and instructional design : Some food for thought. Instructional Science. 2010. Vol. 38. No. 2. P. 105 – 134.
69. Do Coyle. Content and language integrated learning : Towards a connected research agenda for CLIL pedagogies. International Journal of Bilingual Education and Bilingualism Vol.10, Issue 5, 2007.

70. Hajer M. Creating a language-promoting classroom: content-area teacher sat work. In Hall, Joan Kelly and Lorrie Stoops Verplaetse (eds.). Second and foreign language learning through classroom interaction. Mahwah N. J. and London : Lawrence Erlbaum Associates. 2000. P. 265 – 285.
71. Harmer J. How to Teach Writing. Harlow : Longman, 2007. 155 p.
72. Jaisson Rodriguez Bonces Content and Language Integrated Learning (CLIL) : Considerations in the Colombian Context. Gist Education and Learning Research Journal 2012, № 6. P. 177 – 189.
73. Jarvinen H. Acquisition of English in content and language integrated learning at elementary level in the Finnish comprehensive school. Turku : University of Turku. 1999.
74. Larsson Jon. Problem-Based Learning : A possible Approach to Language Education? Polonia Institute, Jagiellonian University, 2001. Retrieved 27 January 2013.
75. Lightbown P. M. Learning English as a second language in a special school in Quebec. Canadian Modern Language Review. 1997. N. 53. P. 315 – 355.
76. Lin A.M.Y. Language across the curriculum & CLIL in English as an Additional Language (EAL) Contexts : Theory and Practice. Singapore : Springer. 2016. 256 p.
77. Lorenzo W. E. Immersioneducation a l'americaine: A descriptive study of USimmersion programs. Foreign Language Annals, 17(1). 1984. P. 35 – 42.
78. Marsh D. Content and Language Integrated Learning : The European Dimension – Actions, Trends and Foresight Potential. Retrieved December 18, 2016. Access mode : <http://europa.eu.int/comm/education/languages/index/html>
79. Marsh D., Nikula T. Terminological Considerations regarding Content and Language Integrated Learning. Bulletin Suisse de Linguistique Appliquee. 1998. P. 13 – 18.
80. Marsh D. Bilingual Education & Content and Language Integrated Learning. International Association for Cross-cultural Communication, Language

Teaching in the Member States of the European Union. Paris : University of Sorbonne, 1994.

81. Mehisto P., Marsh D., Frigols M. Uncovering CLIL Content and Language Integrated Learning in Bilingual and Multilingual education. Oxford : Macmillan Education, 2008. 239 p.

82. Naves T. Effective Content and Language Integrated Learning Programmes. Content and Language Integrated Learning. Evidence from Research in Europe. Bristol, 2009. 251 p.

83. Ruiz de Zarobe, Y. First languages and age in CLIL and non-CLIL contexts. International CLIL Research Journal, 3(1). 2010. P. 61 – 66.

84. Sheelagh D., Christine P. Teaching Other Subjects Through English (Oxford Resource Books for Teachers). USA: Oxford University Press. 2007.

85. The Common European Framework of Reference for Languages : Learning, Teaching, Assessment : Companion Volume with New Descriptors. Education Department, Council of Europe, 2018. 235 p.

86. Uncovering CLIL. Content and Language Integrated Learning in Bilingual and Multilingual Education : Peeter Mehisto, David March, Maria Jesus Fringols. Macmillan Books for Teachers. 2008.

87. VanPatten Bill, Benati Alessandro G. Key Terms in Second Language Acquisition. London : Continuum, 2010.

88. Veen W., Lam I., Taconis R. A virtual workshop as a tool for collaboration : towards a model of telematic learning environments. Computer & Education : An International Journal. 1998. Vol. 30. No. ½. Pp. 31 – 39.

89. Vollmer G. Helmut Johannes, Lena Heine, Randi Troschke, Debbie Coetzee, Verena Kuttel. Subject-specific competence and language use of CLIL learners : The case of geography in grade 10 of secondary schools in Germany. Paper presented at the ESSE8 Conference in London, 29 August 2006. P. 22 – 25.

90. Wang X. Investigating students' listening and speaking communication and perceptions through the implementation of Chinese culture content-based course. Language In India, June 2016. 217 p.

91. Willis, J. A. Framework for Task-Based Learning. England : Pearson Longman, 1996.